

Riikka Lähdemäki ja Susanna Viitala

## **”Lapsethan halua leikkiä”**

4–5-vuotiaita lapsia, omaehtoista leikkiä ja leikin tukemisen välineitä Tenavakodille

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK 

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU  
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

## Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden laitos

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijät: Riikka Lähdemäki ja Susanna Viitala

Työn nimi: ”Lapsethan haluaa leikkiä” 4–5-vuotiaita lapsia, omaehtoista leikkiä ja leikin tukemisen välineitä Tenavakodille

Ohjaaja: Tiina Tiilikka

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 75

Liitteiden lukumäärä: 4

---

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia varhaiskasvatuksessa, 4–5-vuotiaiden lasten ryhmissä toteutuvaa omaehtoista leikkiä. Lisäksi selvitimme, miten lapset kertoivat leikkien muodostumisesta ja omista leikeistään sekä miten he näkivät aikuisen roolin esiintyvän leikeissään. Tutkimuksemme lähtökohtana oli saada lasten ääni kuuluvaksi sekä tuoda esille heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään leikeistä. Opinnäytetyön toteutimme yhteistyössä Tenavakodin päiväkodin kanssa.

Opinnäytetyön teoriaosassa tuomme esille, mitä leikki merkitsee lapselle ja mikä merkitys aikuisella on lasten leikkitalanteessa. Kerromme myös, miten lapsilähtöistä leikkiympäristöä tulisi rakentaa. Tutkimuksen toteutimme laadullisena tutkimuksena, jossa käytimme lapsihaastattelun ja havainnoinnin menetelmiä. Havainnoimme lasten leikkejä viikon ajan havainnointimatriiseja apuna käyttäen kahdessa lapsiryhmässä. Havainnointien ohessa toteutimme yksilöhaastattelut kahdeksalle lapselle: kuusi heistä oli tyttöjä ja kaksi heistä oli poikia. Tutkimuskysymysten ja tutkimusaineiston analyysivaiheen pohjalta valikoituivat opinnäytetyömme tuloslukujen teemat.

Tutkimuksen avulla saimme selville, että omaehtoinen leikki toteutui hyvin Tenavakodin päiväkodissa. Lasten leikit olivat saaneet vaikutteita perheiden arjesta ja elämästä sekä niissä esiintyvistä rooleista. Lisäksi lasten leikeissä ilmeni lastenohjelmien ja videopelien rikastuttavat vaikutukset. Saimme myös selville, miten tärkeää osalle lapsista oli aikuisen läsnäolo leikin aloitusvaiheessa. Opinnäytetyön tuloksena ilmeni, että lasten osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia leikeissä tulisi aikuisten tukea entisestään. Kehittämissuositusten avulla haluamme herätellä päiväkodin aikuisten asenteita lasten tekemiä valintoja kohtaan, voisivatko aikuiset lainata valtaa valinnan vapautteen lapselle leikin ajaksi?

Avainsanat: 4–5-vuotias lapsi, omaehtoinen leikki, laadullinen tutkimus, Tenavakodin päiväkotijärjestelmä, kehittämissuositus.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

## Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation:

Author/s: Riikka Lähdemäki and Susanna Viitala

Title of thesis: "Children's like to play" the 4–5-Year-Old Children's Spontaneous Play and Means to Support Their Play in Tenavakoti Kindergarten

Supervisor(s):

Year: 2017

Number of pages: 75

Number of appendices: 4

---

The purpose of this dissertation was to investigate the 4–5-year-old children's spontaneous play in early childhood education. We examined how children talk about play formation and about their own plays, as well as how they saw the adults' role in their plays. The starting point for the study was to make the children's voice heard and to bring out their experiences and opinions regarding the plays. The cooperation partner was Tenavakoti kindergarten in Seinäjoki.

In the theoretical part of this thesis, we explain the importance of play for children and the significance of adults in children's play situations. In addition, we describe how a child-centred play environment should be built. This study is a qualitative research. The research methods in this thesis are the interview and observation. We observed children's play in two different groups for one week. We interviewed eight children, six girls and two boys. Based on the analysis stage of the study questions and the research material, the themes of our dissertation were selected.

Our study indicated that children's play comes true in Tenavakoti kindergarten. The children's plays are influenced by families' routines and everyday life, as well as by the roles they display. Furthermore, a rich influence from children programmes and video games was visible in children's play. The adult's presence was important to some of the children, especially during the first stage of the play. The result of this dissertation also indicate that adults should better support children's participation and possibilities to influence plays. With the help of the development proposal, we would like the adults of the kindergarten to be able to change their attitudes towards the choices made by the children. Could adults empower children during the play?

Keywords: 4–5-year-old children's play, spontaneous play, qualitative research, Tenavakoti day nursery, development proposal

## SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	9
2.1 Opinnäytetyön tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	9
2.2 Tutkimuksen yhteistyötahona toimiva päiväkoti ja kohderyhmä.....	11
2.3 Tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät.....	13
2.4 Lapsihaastattelu ja -havainnointi.....	14
2.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	16
2.6 Tutkimustulosten analyysimenetelmä.....	18
3 LASTEN OMAEHTOINEN LEIKKI.....	22
3.1 Omaehtoisen leikin merkitys, määritelmä ja ominaispiirteet.....	22
3.2 Aikuisen läsnäolo lapsen leikeissä.....	24
3.3 Leikin ydintehtävä lapselle.....	25
3.4 Leikitila olennaisena osana lapsen leikkiä.....	27
4 LEIKIT LASTEN KOKEMINA.....	28
4.1 4–5-vuotiaat lapset.....	28
4.2 Leikkejä ja leikkitaitoja.....	31
4.2.1 Rinnakkaisleikki.....	32
4.2.2 Rooli- ja sääntöleikki.....	36
4.3 Leikkivälineet.....	40
5 RYHMÄDYNAMIIKKA OSANA SUJUVAA LEIKKIÄ.....	43
5.1 Ryhmän muodostuminen.....	43
5.2 Keskinäiset suhteet lapsiryhmässä.....	45
5.2.1 Lasten roolit.....	47
5.2.2 Tyttöjen ja poikien roolien eroavaisuudet.....	49
5.3 Pienryhmätoiminta ja aikuiset.....	51
6 KEHITTÄMISEHDOTUSENA LEIKKITAULUT PÄIVÄKODILLE....	55

6.1 Lapsen vapaus valita leikkejä .....	55
6.2 Työväline päiväkodin arkeen.....	57
7 JOHTOPÄÄTÖKSET .....	59
8 POHDINTA .....	65
LÄHTEET .....	69
LIITTEET.....	75

## **Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo**

Kuva 1. Tenavakodin päiväkotinäköalakuva .....	12
Kuva 2. Tyttöjen leikkejä Tenavakodilla .....	31
Kuva 3. Tyttöjen kooperatiivinen leikki .....	32
Kuva 4. Roolileikkien antia .....	38
Kuva 5. Lasten leijaleikki .....	41
Kuva 6. Leikkitaulu Tenavakodille työvälineeksi .....	57
Kuvio 1. Analyysivaiheiden luokitteluja .....	21

# 1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia lasten kokemuksia omaehtoisesta leikistä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi selvitämme, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset tukevat lasten leikkejä vai tukevatko he niitä lainkaan. Kuitenkin jokaisella lapsella on oikeus ikätasonsa mukaiseen leikkiin (L 21.08.1991/60, 31 artikla). Jari Sinkkonen (2008, 223) kutsuu leikkiä luovuuden äidiksi, lapsen olemassaolon ja suhtautumisen tavaksi ympäröivää maailmaa kohtaan. Voimme todeta, että leikki on tärkeässä osassa lapsen elämää, joka kantaa aina aikuisuuteen asti. Tämä seuraava sitaatti sen myös osoittaa, millaisia eväitä lapsuuden leikit todellisuudessa tarjoavat lapselle elämää varten:

Nämä ihmeelliset tuoksujen, värien ja äänten maailmat täytyy avata lapselle; hänet täytyy altistaa monenlaisille, odottamattomille kokemuksille. Leikkisä ja leikkivä asennoituminen antaa tunteen sisäisestä autonomiasta ja rikas sisäinen mielikuvamaailma suojaa monelta pahalta. (Sinkkonen 2008, 209.)

Opinnäytetyössä käsittelemme 4–5-vuotiaiden lasten omaehtoista leikkiä ja leikin tukemisen keinoja sekä lasten vaikuttamisen mahdollisuuksia leikkiin. Varhaiskasvatuksessa aikuisten tulee muistaa, että heidän ja lasten välinen kohtaaminen kulminoituvat jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden arvostamiseen, muistamiseen sekä omaan ammatilliseen itsearvostukseen. Päiväkodissa aikuisten tulee tarkastella oikeanlaisia toimintatapoja siitä näkökulmasta, mitä lapset tällä hetkellä tarvitsevat. (Mattila 2011, 24–26.) Varhaiskasvatussuunnitelman luonnoksessa korostetaan lasten tiedollisten ja taidollisten valmiuksien merkitystä, jotka edistävät heidän osallisuuttaan lähiyhteisössä sekä suomalaisessa yhteiskunnassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos 2016, 7).

Lasten osallisuuden ja vaikuttamisen näkökulmasta, lapset tarvitsevat ympärilleen aikuisia, jotka tukevat heitä kaikissa arjen tilanteissa. Aikuisten on tärkeää myös ymmärtää leikin arvo osana lasten suotuisaa kasvua, kehitystä ja oppimista. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 71.) Yksi leikin vaihtoehtoista on omaehtoinen leikki, jonka avulla lapset rakentavat omaa minuuttaan ja suhdettaan ympäröivään maailmaan. Omaehtoinen leikki esiintyy lasten henkilökohtaisina valintoina päiväkodin arjen erilaisissa tilanteissa.

Tässä opinnäytetyössä kuvaamme 4–5-vuotiaiden lasten leikkejä, leikkitaitoja, keskinäisiä suhteita, roolijakautumia sekä aikuisen tehtävää lasten leikin hetkellä. Luvussa kaksi esittelemme opinnäytetyön lähtökohdat, taustan, tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmät, kohderyhmän ja yhteistyötahon. Lisäksi tuomme esille tutkimukselle asetettuja eettisiä periaatteita, luotettavuutta sekä tutkimusaineiston analysointitavan. Luku kolme muodostaa aiheitamme taustoittavan teorialuvun omaehtoisesta leikistä, missä käsittelemme omaehtoisen leikin määritelmää -merkitystä ja -ominaispiirteitä. Luvussa neljä ja viisi tuomme esille tutkimustulokset. Valokuvat toimivat tulosluvuissa tutkimustulosten havainnollistamisen tukena. Kuudennessa luvussa kerromme kehittämis ehdotuksesta, mikä pohjautuu saamiimme tutkimustuloksiin. Luvussa seitsemän esittelemme opinnäytetyön johtopäätökset. Kahdeksannessa luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan ja lisäksi tarkastelemme sosionomi (AMK) -osaamisen kompetensseja opinnäytetyön tutkimuksen näkökulmasta.

Tulevina varhaiskasvatuksen ammattilaisina meidän on tärkeää ymmärtää, mitä leikki lapselle merkitsee osallisuuden ja vaikuttamisen näkökulmasta. Ammattilaisten tulee tukea lasten leikkejä oikeanlaisilla menetelmillä, jotta lapset pääsevät osallisiksi päiväkodissa jo lapsuuden ensimmäisistä vuosista alkaen. Jokaisen lapsen tulisi saada vaikuttaa arjen toimintaan omassa lapsiryhmässään, koska lapsen vaikuttamisen mahdollisuudet lapsuudessa kantavat läpi lapsuuden, nuoruuden ja aina aikuisuuteen saakka (Bruce 2004, 12). Opinnäytetyöhön olemme liittäneet kehittämis ehdotuksen, jonka avulla tarjoamme Tenavakodin päiväkodin aikuisille ja lapsille työvälineen, mikä tukee, lasten mahdollisuuksia käyttää valtaa valinnan vapauteen leikin valitsemisen hetkellä.



## 2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa kuvaamme opinnäytetyön lähtökohtia, taustaa, tavoitteita sekä tutkimuskysymyksiä. Lisäksi tuomme esille opinnäytetyön toteutumisen tapoja, tutkimusmenetelmiä, kohderyhmän sekä tutkimukselle asetettuja eettisiä periaatteita ja luotettavuutta.

### 2.1 Opinnäytetyön tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Ajatus opinnäytetyön aiheesta perustuu omiin kokemuksiimme, kun työskentelimme päiväkodeissa sekä tutustuimme tehtyihin tutkimukseen lasten leikeistä. Nykypäivänä erityisesti lasten keskuudessa on havaittavissa leikkitaitojen puutetta sekä leikkimättömyyttä, mitkä saivat meidät kiinnostumaan lasten omaehtoisesta leikistä varhaiskasvatuksessa.

Yhdistimme opinnäytetyön kanssa Valtaistavat sosiaalityön menetelmät -harjoittelun, mikä tarjoaa meille tilaisuuden tutkia ja kehittää lasten leikkitaitoja lapsilähtöisemmiksi. Lapsilähtöisyys tarkoittaa pedagogista suuntausta, missä kasvatusta ja opetusta lähestytään lapsen näkökulmasta. (Lapsilähtöisyys-Medialeikki [viitattu 30.10.2016]). Opinnäytetyön reunaehoja ja toteuttamisen tapoja määrittelevät pitkälti mielenkiintomme tuoda esille omaehtoisen leikin merkitystä lasten näkökulmasta.

Ennen varsinaisen toteutuksen vaihetta tulee tehdä taustoitustyötä. Taustoitustyötä tehdessä keskustelimme yhdessä aiheesta sekä tutustuimme aihetta koskevaan lähdemateriaaliin ja tehtyihin tutkimuksiin. Päivi Janatuinen (2015) on tehnyt pro gradu tutkielman, missä hän tarkastelee lapsen omaehtoista leikkiä oppimisen näkökulmasta niin lastentarhanopettajien kuin varhaiserityiskasvattajien arvioimina. Tutkimusmenetelmäksi hän on valinnut verkkokyselyn, minkä avulla hän on selvittänyt omaehtoisen leikin ja oppimisen välistä suhdetta sekä aikuisen roolia lasten leikeissä. Hänen tutkimusympäristöinä ovat olleet niin tavalliset lapsiryhmät kuin erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ryhmät päiväkodissa. Hänen tutkimuksensa

osoitti, että omaehtoinen leikki on lapsen kehityksen kannalta hyvin tärkeässä asemassa, koska se tuottaa lapselle itselleen sosiaalisuutta, vastavuoroisuutta sekä yhteistyötaitoja.

Toinen opinnäytetyömme aiheeseen liittyvä tutkimus on Katja Kotikuusen (2013) tekemässä opinnäytetyössä. Tutkimusmenetelmänä hän on käyttänyt havainnointia, minkä avulla hän on selvittänyt lasten omaehtoisen leikin toteutumista, jatkuvuutta ja siihen liittyviä tekijöitä kymenlaaksolaisessa päiväkodissa 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä. Hänen tutkimuksestaan kävi ilmi, että aikuisen käyttäytymisellä ja suhtautumisella lasten leikkejä kohtaan on suuri vaikutus. Lasten onnistumisen kokemuksia edesauttoivat aikuisten oikeanlainen tilannetaju ja arvostus. Toisin kuin aikuisten nälvivä, vähättelevä ja naureskelevä toiminta lapsia kohtaan, saivat heidät tuntemaan nolostumisen tunteita ja lopettamaan leikin lyhyeen.

Liisa Joensuu (2011, 85) on tutkinut, miten ympäröivän maailman tapahtumat näkyvät lasten leikeissä. Hänen tutkimukseensa osallistunut tyttö on todennut seuraavasti: ”Eksä tiedä, että maailma on tullut kotiin?” Mielestämme tytön sanat ilmaisevat sitä, miten voimakkaasti maailman tapahtumat vaikuttavat hänen leikkeihinsä. Tiedämme, että lapset ammentavat kaiken aikaa materiaalia ympäröivästä maailmasta toimintaansa. Onhan tämä täysin ymmärrettävää, että maailman tapahtumat ja yhteiskunnan muutokset näkyvät myös lasten leikeissä.

Yhdysvaltalaiset Zigler ja Bishop-Josef (2006, 16) ovat ottaneet kantaa, miten lasten vanhemmat suhtautuvat leikin arvoon. Heidän mukaansa jo pienten lasten keskuudessa vanhemmat toivovat varhaiskasvatuksen suuntaavan lapsiaan akateemiselle uralle, millä vanhemmat tavoittelevat lapsilleen mahdollisimman korkea-arvoista asemaa tulevaisuudessa. Tämän vuoksi vanhemmat eivät laske lapsuuden leikeille niin suurta painoarvoa kuin lasten oppimisen ja kehityksen kannalta olisi tarpeellista. Osittain tämä ilmiö näkyy myös suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lasten leikeissä, mikä saattaa vaikuttaa lasten asenteisiin leikkejä kohtaan.

Edellä esittämämme tutkimukset osoittavat, että lasten kertomina omaehtoista leikkiä ei ole tutkittu riittävästi ja sen vuoksi valitsimme tämän suunnan opinnäytetyön tutkimukselle. Tällä hetkellä on saatavilla tutkimuksia, jotka käsittelevät aikuisten

näkökulmaa lasten omaehtoisesta leikistä, mutta aihetta ei ole tutkittu lasten näkökulmasta riittävästi. Olemme sitä mieltä, että lapset itse muodostavat leikin ytimen ja heillä on paras tietämys leikistä, leikkivälineistä ja aikuisen roolista leikissä. Sen vuoksi lasten leikkejä tulisi tutkia entistä enemmän selvittämällä heidän henkilökohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä leikeistä.

Leikin avulla lapset käsittelevät ja kokevat itselleen tärkeitä asioita, minkä vuoksi leikin tulisi edistää myös lasten nähdyksi ja kuulluksi tulemisessa. Mattilan (2011, 30) mukaan lasten nähdyksi ja kuulluksi tuleminen ovat tärkeitä tekijöitä suotuisan kasvun ja kehityksen kannalta. Nähdyksi tuleminen vahvistaa lapsen omanarvontunnetta, itseluottamusta sekä luottamusta toisia ihmisiä kohtaan. Hän korostaa, että myös näkymättömän tai yksinäisen lapsen sisimmässä uinuu toivo nähdyksi tulemisesta. Opinnäytetyön avulla haluamme edistää lasten nähdyksi ja kuulluksi tulemistä varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuskysymykset muodostimme siihen muotoon, jotta pystyimme valitsemaan tutkimuskohteeksi 4–5-vuotiaat lapset, jotka itse toimivat tiedon tuottajina tutkimuksellemme. Halusimme selvittää, näkyvätkö yhteiskunnan muutokset ja aikuisten kiireinen arki lasten omaehtoisessa leikissä. Opinnäytetyöhön sisällytimme kolme teemaa, jotta pystyimme rajaamaan opinnäytetyön yksityiskohtaisemmin ja keskittyä lasten leikkien, leikkivälineiden ja aikuisten toiminnan tutkimiseen päiväkodissa. Tutkimuskysymykset muodostimme siihen muotoon, jotta pystyimme saamaan vastaukset lasten itsensä kertomina. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten varhaiskasvatuksessa, 4–5-vuotiaiden lasten ryhmissä toteutuu omaehtoinen leikki?
2. Miten lapset kertovat leikkien muodostumisesta ja omista leikeistään?
3. Millainen rooli aikuisella on osana lapsen leikkiä?

## **2.2 Tutkimuksen yhteistyötahona toimiva päiväkotiki ja kohderyhmä**

Keväällä 2016 lähdimme etsimään yhteistyötahoa ja siinä vaiheessa lähestyimme Tenavakodin päiväkodin johtajaa Maria-Elina Luomaa, joka oli entuudestaan tuttu

toiselle opinnäytetyön tekijälle. Keskustelimme Luoman kanssa opinnäytetyön aiheesta ja sen rajaamisesta. Keskustelun tuloksena sovimme opinnäytetyön tekemisestä Tenavakodin päiväkodille. Lisäksi yhdessä hänen kanssaan pohdimme leikin merkitystä lapselle sekä lapsen kehitykselle ja pidimme kaikki aihetta hyvin tärkeänä. Keskusteluista esiin nousi myös yhteisiä huolenaiheita, kuten lasten leikkimättömyys ja leikkitaitojen katoaminen sekä niiden vaikutukset lasten kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Luoma antoi meille suostumuksen tuoda julkisesti päiväkodin nimi ilmi opinnäytetyössä, koska hänen mukaansa näin on menetelty aikaisempienkin opinnäytetöiden kanssa.

Kuvassa yksi on Tenavakodin päiväkotikoti, joka tuottaa varhaiskasvatuspalveluita Seinäjoen kaupungin alueella. Tenavakodin päiväkodin toimintaidea perustuu koulutetun henkilökunnan tarjoamaan turvalliseen ja laadukkaaseen hoitoon, kasvatukseen sekä opetukseen alle kouluikäisille lapsille. Heidän toimintaansa ohjaavia arvoja ovat turvallisuus, rakkaus ja läheisyys. (Seinäjoen kaupunki 2016.)



Kuva 1. Tenavakodin päiväkotikoti.

Tenavakodin päiväkotikoti sijaitsee Hanneksenrinteellä, keskussairaalan läheisyydessä. Päiväkotia ympäröivät metsä ja luonto, mitkä tarjoavat monipuolisia toimintamahdollisuuksia lapsille yhdessä aikuisten kanssa niin liikuntaan, ulkoiluun kuin retkeilyyn. Tenavakoti on 108 paikkainen päiväkotikoti, joka muodostuu kuudesta eri lapsiryhmästä. Lapsiryhmät ovat sijoitettuina kahteen eri kerrokseen. Yläkerrassa sijaitsevat pienten lasten ryhmät, joita ovat 1–2-vuotiaiden lasten ryhmä Perhoset,

2–3-vuotiaiden lasten ryhmä Peipot ja 3–4-vuotiaiden lasten ryhmä Kurret. Alakeran ovat vallanneet päiväkodin isoimmat lapset. Siellä ovat 4-vuotiaiden lasten ryhmä Puput, 5–6-vuotiaiden lasten ryhmä Sirkat sekä 6–7-vuotiaiden lasten ryhmä Leppäkertut. Leppäkerttujen ryhmä toimii esiopetusryhmänä. Piha-alueet ovat jaettu myös pienten ja isojen leikkijöiden mukaan, mikä edistää lasten turvallisuuden tunnetta ulkoleikkien aikana. (Seinäjoen kaupunki 2016.)

Tenavakodilla henkilökunta muodostuu kahdeksasta lastentarhanopettajasta ja 11 lastenhoitajasta. Lisäksi henkilökuntaan kuuluvat päiväkodin huoltajat, keittiöhenkilökunta ja kiinteistönhoitaja. Päiväkodilla on tarpeen tullen käytettävissä erityislastentarhanopettajan sekä avustajan palvelut. Päiväkodin henkilökunta pyrkii toteuttamaan varhaiskasvatusta lasten hoidon alkutaipaleelta esiopetukseen saakka. Tästä syystä lapsen siirtyessä syyskaudella ryhmästä toiseen myös aikuinen siirtyy mahdollisuuksien mukaan lapsen kanssa uuteen ryhmään. (Seinäjoen kaupunki 2016.)

Opinnäytetyön tutkimuksen toteutimme kahdessa 4–5-vuotiaiden lasten ryhmissä. Tutkimusryhmien kohdevalintaan vaikutti lasten ikä ja kehitystaso, mitkä mahdollistivat tutkittavan tiedon hankinnan lasten kertomina. Lisäksi valintaan vaikutti lasten leikin kehitysvaihe, jonka myötä lapset kykenivät tuottamaan leikkiä oma-aloitteisesti ja itsenäisesti ilman aikuisen täysipainoista läsnäoloa. Van Hoorn, Monighan-Nourot, Scales & Rodrigues-Alward (2007) mukaan 4–5-vuotiaiden lasten leikkiteemat ovat monipolvisia, leikit ovat kielellisesti rikkaita ja lapset kykenevät neuvottelemaan leikin kulusta sekä rooleista keskenään ilman aikuisen kaiken aikaa tapahtuvaa ohjausta. Luvussa 4 selviää, onko Van Hoorn ym. (2007) esittämä väite käynyt todeksi.

### **2.3 Tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät**

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, koska sen lähtökohtana on kuvata lapsen todellista elämää kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes ja Saja-vaara 2009, 161). Pystyimme tämän tutkimusmenetelmän avulla tutkimaan lasten leikkejä kokonaisvaltaisesti ja lapsilähtöisesti. Tuomen ja Sarajärven (2009, 85) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastolliseen yleistykseen, vaan sen

avulla kuvataan tutkittavaa ilmiötä tai tapahtumaa. Meidän tavoitteena on ymmärtää lasten omaehtoiseen leikkiin liittyvää toimintaa sekä antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavalle ilmiölle. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien henkilöiden valitseminen on tärkeässä osassa tutkimusta, koska he ovat pääsääntöisesti tiedon tuottajia ja sen vuoksi heillä itsellään on kaikkein arvokkain tieto tutkittavasta ilmiöstä eli kokemus leikistä.

Tiedon tuottaminen lasten kertomina edellyttää, että kykenemme ymmärtämään lasten elämän todellisuutta moninaisesti ja oivaltamaan heidän kokemuksiaan sekä mielipiteitään mahdollisimman laaja-alaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että lasten elämässä tapahtuvia ilmiöitä emme jaa pieniin osiin, vaan ymmärrämme, että jokaisella ilmiöllä on oma tärkeä tehtävä lasten elämässä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 161.)

Vilka (2015, 119) tuo esiin, miten heuristinen tutkimusote edistää uusien näkökulmien syntyä sekä vapauttaa meidät tutkimisen vakiintuneista tavoista. Lasten leikin tutkimiseen voi kehittää ja yhdistää erilaisia menetelmiä, kuten lapsihavainnointia ja teemahaastatteluita. Tämä tutkimusote tarjoaa vapauden ja laaja-alaiset mahdollisuudet toimia tutkimuskentällä sekä mahdollistaa oman intuition käytön. Sen vuoksi tutkimusviikko rakentui lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti, emmekä lähteneet esimerkiksi rajaamaan, milloin lasten tuli toteuttaa omaehtoista leikkiä päiväkodissa. Kun tutkittavaa kohdetta lähestyimme innovatiivisesti, meille tarjoutui mahdollisuus tutkittavan kohteen monipuoliseen tarkasteluun. Antola ja Pohjola (2006, 20) tarkoittavat innovatiivisuudella lisäarvoa, mikä perustuu ihmisten kykyihin sekä tuottaa että soveltaa uusia ideoita ja uutta tietoa.

## **2.4 Lapsihaastattelu ja -havainnointi**

Tutkimusmenetelmiksi valitsimme lapsihaastattelun ja havainnoinnin, jotta saimme mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan lasten leikkeihin vaikuttavista tekijöistä. Maarit Alasuutari (2005, 145) toteaa, että lapsille suunnattujen tutkimusten merkitys on kasvanut lapsuuden tutkimuksista käytyjen keskusteluiden myötä. Hän painottaa, että keskusteluissa on korostunut lasten äänettömyys. Tämän vuoksi lasten

ääni tulisi saada kuuluviin ja heidät tulisi nähdä sosiaalisesti aktiivisina toimijoita myös päiväkodin arjessa.

Valitsimme haastattelumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun, jonka toteutimme kahdeksalle lapselle yksilöhaastatteluina. Heistä kaksi oli poikia ja kuusi tyttöä. Puolistrukturoidun teemahaastattelun valintaan vaikutti se, että menetelmä mahdollisti haastatteluiden toteuttamisen haastateltavien ehdoilla (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11–12). Tutkimustilanteet pyrimme luomaan mahdollisimman lapsilähtöisiksi, mikä ohjasi haastattelutilanteissa keskustelua lasten mielenkiinnon kohteista käsin. Tämä antoi tilaa myös aikuisen ja lapsen väliselle vapaalle keskustelulle. Haastattelutilanteet rakentuivat haastattelurungon ja teemojen pohjalta, jotka loivat niin sanotusti raamit haastattelutilanteille. Haastattelutilanteita ohjasivat lasten kokemukset ja mielenkiinnon kohteet leikeistä. Jokainen haastattelu kesti viidestä seitsemään minuuttiin, joissa etenimme lasten mielenkiinnon mukaan. Haastatteluiden pituudet suhteutimme lasten ikätasoon ja näin ollen lapset jaksoivat keskittyä koko haastattelun ajan. Haastattelutilat valikoituivat lasten toiveita kunnioittaen lapsiryhmien tiloissa.

Haastattelutilanteissa on tärkeää ottaa huomioon haastattelun vuorovaikutuksellisuus eli haastattelijan rooli. Haastattelijan rooli nähdään useimmiten olevan haastattelututkimuksissa keskeisessä asemassa lapsen äänen kuuluville saattajana. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän käyttää myös non-verbaalista viestintää kommunikoidessaan eli kehon kieltä, eleitä, ilmeitä ja tunnetiloja. Haastattelijat itsekin kommunikoivat haastattelutilanteessa kehon kieltä käyttäen. Sen vuoksi on tärkeää huomioida, että haastatteluiden taltioinnit eivät mahdollista sanattoman viestinnän tallentamista, vaan sanaton viestintä tulee kirjata esimerkiksi erilliselle paperille haastattelutilanteiden jälkeen sanallisesti ylös. (Alasuutari 2005, 145–146.) Jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa otimme huomioon lapsen toiminnallisuuden ja sen taltioinnin merkityksen. Taltioinnin tukena käytimme valokuvasta. Otimme valokuvia lasten leikeistä koko tutkimusjakson ajan. Osa valokuvista on opinnäytetyössämme havainnollistamassa lukijalle, millaisia lasten leikit olivat päiväkodissa. Yksittäisen lapsen henkilöllisyyttä valokuvista ei tule ilmi. Lisäksi valokuvat toimivat myös tutkimusviikon muistelemisen tukena meille opinnäytetyön

tekijöille, koska ne auttavat palauttamaan tutkimustilanteet mieliimme. Valokuvien ottamiseen saimme luvan päiväkodilta.

Toisena tutkimusmenetelmänä käytimme lapsihavainnoinnin menetelmää, mikä auttoi tuomaan lasten toiminnallisuuden leikeissä esille. Koivusen ja Lehtisen (2015 15, 19, 36–37) mukaan, havainnointi on lapsilähtöisen toiminnan perusta. Sen tulee olla toistuvaa ja kokonaisvaltaista, jotta lasten persoonallisuus sekä taidot tulisivat mahdollisimman luontevasti ja kokonaisvaltaisesti esille. Havainnointia tehdessä tulee ottaa huomioon lasten tunnetilat, toiminnan kiinnostavuus, läsnä olevat henkilöt, toimintaympäristö, ulkopuoliset häiriötekijät sekä lapsen vireystila. Havainnoinnin tulee olla systemaattista, jotta havainnoijat ymmärtävät lasten käyttäytymiseen vaikuttavia syitä monipuolisesti. Havainnoimalla saatu tieto tulee suhteuttaa lapsen kehitykseen ja yhdistää havainnointitulokset yleiseen lapsen kehitystä koskevaan teoriatietoon (Palaiologou 2012).

Havainnointi perustuu aistien varaisiin yksittäisiin havaintoihin. Havainnointikokemuksella ei ole välttämättä mitään käsitteellistä sisältöä vaan havainnoinnissa on keskeistä oppia ymmärtämään lapsen näkökulmaa. Havainnoija voi valita etukäteen havainnoiko hän lapsen tiettyä kehityksen osa-aluetta vai tarkasteleeko hän lapsen toimintaa yleisesti. (Koivunen & Lehtinen 2015, 17–18.) Havaintoja lasten leikeistä teimme aistinvaraisesti ja kirjasimme lähes kaiken näkemämme, kuulemamme sekä kokemamme havainnot havainnointimatriiseihin. Havainnointimatriisit olimme teemoittaneet lasten leikkien, leikkitaitojen ja aikuisten roolin mukaan. Näissä teemoissa olivat havainnointimme pääpaino, vaikka kirjasimme ylös havainnointimatriiseihin myös omia ajatuksia leikkitalanteista.

## **2.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus**

Tutkimuksen tekemiseen liittyy laaja joukko eettisiä kysymyksiä ja sen vuoksi meidän tuli noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Me kunnioitimme rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta tutkimustyössä koko opinnäytetyöprosessin ajan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 24.) Opinnäytetyön suunnitteluvaiheesta läh-



tien otimme huomioon eettiset käytänteet ja hankimme asianmukaiset luvat opin-  
näytetyötä, harjoittelua ja tutkimusta varten. Tutkimusluvan hankimme jo suunnitel-  
mavaiheessa Seinäjoen kaupungilta keväällä 2016 (Liite 1). Saatuamme tutkimus-  
luvan, teimme harjoittelu- sekä opinnäytetyösopimuksen Tenavakodin päiväkodin  
kanssa.

Suunnitteluvaiheesta lähtien pohdimme eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutki-  
mus- ja arviointimenetelmiä. Päiväkodin henkilökunnan kanssa mietimme käytän-  
nön toteutusta, koska halusimme tutkijoina olla avoimia yhteistyötahoa kohtaan.  
Heti tutkimusluvan saatua toimitimme lupa- ja sopimusasiakirjat päiväkodille. Mie-  
timme myös tutkimuksen tekemisen ajankohtaa yhdessä päiväkodin henkilökunnan  
kanssa, koska meidän tuli toimittaa lasten vanhemmille osoitetut havainnointi- ja  
haastattelulupahakemukset ennen tutkimuksen toteuttamista (Liite 2).

Toimitimme havainnointi- ja haastattelulupahakemukset lasten vanhemmille kahta  
viikkoa ennen aineistonkeruun aloittamista. Lupahakemuksessa kerroimme eettisiä  
periaatteita noudattaen, että käsittelemme lapsilta saatua tutkimusaineistoa luotta-  
muksellisesti ja säilytämme tutkimuksen avulla tuotetun materiaalin asianmukai-  
sesti, eikä yksittäisen lapsen tai perheen henkilöllisyys tule näkymään opinnäyte-  
työssämme. Pyysimme perheitä toimittamaan tutkimuslupahakemukset sovittuun  
päivämäärään mennessä päiväkodin lapsiryhmän aikuiselle, koska ilman vanhem-  
pien suostumusta tutkimusta emme olisi voineet aloittaa. Nämä sopimusasiakirjat  
mahdollistivat riittävän tiedonkulun heti tutkimuksen alkuvaiheesta lähtien. Näin pys-  
tyimme noudattamaan tutkimuskäytäntöjä sekä rakentamaan luottamuksellisia suh-  
teita niin lasten, heidän huoltajien kuin päiväkodin kanssa.

Kerroimme etukäteen päiväkodin henkilökunnalle avoimesti tutkimusprosessista ja  
sen kulusta. Tämä antoi myös henkilökunnalle mahdollisuuden suunnitella arjen toi-  
mintaa tutkijoiden läsnäolosta riippumatta. Tutkimusajankohtaa valitessa otimme  
huomioon päiväkodin toiveet parhaalla mahdollisella tavalla ja toteutimme tutkimuk-  
sen elokuun 2016 puolen välin jälkeen, jotta suurin osa lapsista oli ehtinyt olemaan  
päiväkodissa kahden viikon ajan.

Lapsille suunnatun tutkimuksen erityispiirteen muodostaa se, että lapsi itse ei voi päättää osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Noudatamme tutkimukselle asetettuja reunaehtoja ja sen vuoksi meidän tulee ottaa huomioon suomalainen lainsäädäntö ja tutkimuseettiset säädökset koko prosessin ajan. Esimerkiksi lapsihaastattelut toteutuvat aina ”kolmiosuhteessa”, missä huoltaja on luvan annettuaan osallisena tutkimuksessa, vaikka hän ei ole itse fyysisesti tiedon tuottaja tutkimukselle. Lapsi ei voi itse päättää osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. (Alasuutari 2005, 147.) Siitä huolimatta kysyimme lapsilta heidän mielipiteensä esimerkiksi yksilöhaastatteluiden alussa, haluavatko lapset osallistua haastatteluun. Mielestämme tämä toimintatapa oli lapsia kunnioittavaa, kun otimme heidän näkemyksensä asiasta huomioon.

Yksi laadullisen tutkimuksen tyypillisimpiä piirteitä on kokonaisvaltaisen tiedon hankkiminen. Tiedon kerääminen tapahtuu sekä luonnollisessa että todellisessa ympäristössä. Mitä vapaamuotoisempia ja avoimempia tiedon hankinnan keinot ovat, sitä enemmän tutkimustilanteet jäljittelevät tavallisen arkielämän vuorovaikutustilanteita ja tämän vuoksi myös tutkimuseettiset kysymykset korostuvat. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 125.)

Tieteelliselle tutkimustyölle asetettujen vaatimusten mukaisesti emme julkaise opinnäytetyössämme muiden tekstejä ominamme, vaan lisäämme tarvittavat lähdemerkinnät ja tekstiviitteet niihin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 24). Sekä haastatteluilla että havainnoinneilla tuotettuja aineistoista julkaisemme aineistoesimerkkejä anonymiteettiä kunnioittaen, eikä yksittäisten lapsen henkilöllisyys tule tutkimustuloksista ilmi. Haastattelu- ja havainnointimateriaaleja säilytämme asianmukaisesti lukollisessa kaapissa. Tällä pystymme varmistamaan, että tutkimuksella tuotettu aineisto ja siihen liittyvät asiakirjat säilyvät lainsäädännössä määriteltyjen asetusten mukaisesti ja salassapitovelvollisuutemme täyttyy.

## **2.6 Tutkimustulosten analyysimenetelmä**

Tutkimustulosten analyysimenetelmäksi valitsimme sisällönanalyysin, jossa sovelsimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysin menetelmää. Käsitteenä sisällönanalyysillä

tarkoitetaan sekä sisällön analyysiä, että sisällön erittelyä. Sana teoriaohjaava viittaa aineiston hankintaan ja siihen, miten tutkittava ilmiö käsitteenä määritellään etukäteen, jo tiedettyyn tietoon perustuen. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan. Tutkimuksella tuotetusta aineistosta tulee karsia tässä vaiheessa epäolennaisen aineiston pois. Aineisto tulee pilkkoa pieniin osiin tai tiivistää se. Tätä vaihetta ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineisto dokumentoidaan tai litteroidaan tutkimusmenetelmälle tyypillisellä tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98, 108–110.)

Analyysivaiheen aloitimme litteroimalla eli muuttamalla nauhoitetut haastatteluaineistot kirjoitettuun muotoon kokonaisuudessaan. Litteroituja haastatteluaineistoja kertyi 17 sivua. Litterointi oli sujuvaa suorittaa heti haastatteluiden toteuttamisen jälkeen, koska haastattelutilanteet olivat vielä tuoreessa muistissamme. Haastatteluiden nauhoituksiin tallentui ainoastaan haastattelijan ja haastateltavan välinen sanallinen viestintä, joten sanattoman viestinnän tuomat aistikokemukset haastattelu-tilanteista kirjasimme ylös litteroidun aineiston yhteyteen.

Lapsihavainnoinnilla tuotettu aineisto oli luontevaa lähteä pilkkomaan havainnointimatriisien teemojen mukaisesti. Havainnointimatriisin jaoimme jo lähtökohtaisesti teemoihin, joiden avulla jäsensimme aineistoa. Tiesimme jo etukäteen, mitä lasten leikkeihin vaikuttavia tekijöitä halusimme tutkia. Havainnointimatriisin teemoja olivat leikit, leikkitaidot ja aikuisen rooli, jotka määräytyivät tutkimuskysymysten pohjalta. (Liite 3.) Havainnoinneilla ja haastatteluilla saatuja tuloksia esittelemme tulosluvussa neljä ja viisi. Olemme ottaneet aineistoesimerkkejä havainnointimatriiseista, jotka olemme nimenneet M1, M2, M3, M4 ja M5. Havainnointimatriisit tunnisteilla M1, M2, M3, M4 ja M5 ilmaisevat päiviä, joina havainnointimatriisin aineisto on tuotettu. Lisäksi nimesimme haastateltavat lapset heidän anonymiteettiään kunnioittaen ja haastattelujärjestystä noudattaen H1 T, H2 T, H3 T, H4 T, H5 T, H6 T sekä H1 P ja H2 P. Haastateltavat tunnisteilla H1 T, H2 T, H3 T, H4 T, H5 T ja H6 T ovat tyttöjä ja haastateltavat tunnisteilla H1 P ja H2 P ovat poikia.

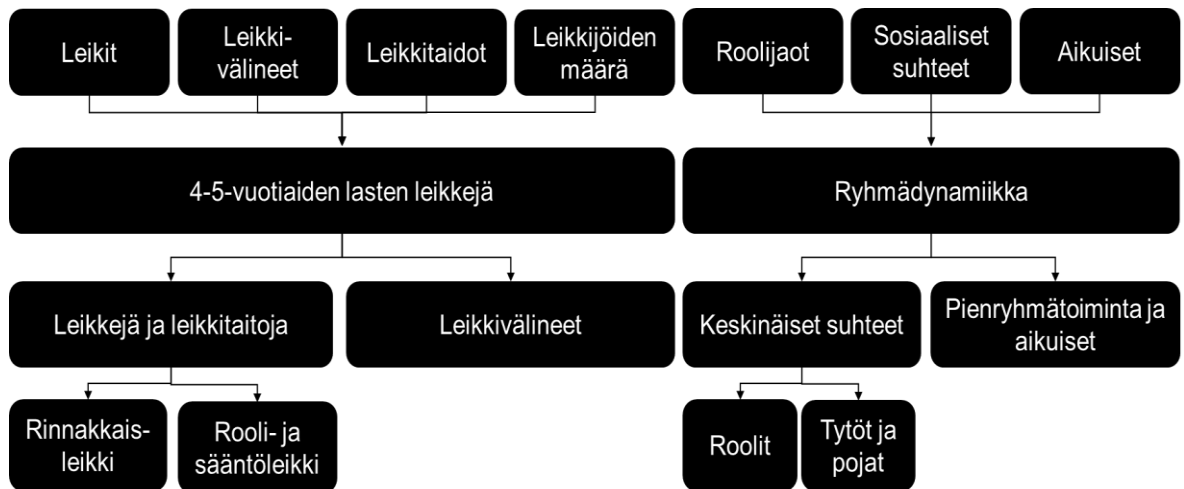
Havainnointi aineistomme tuotti kattavan määrän vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta siitä huolimatta aineisto monipuolistui toisen tutkimusmenetelmän, lapsihaastatteluiden avulla. Lapsihaastattelutilanteet pohjautuivat haastattelurunkoon, minkä

jaoimme kolmeen teemaan, jotka olivat leikit, leikkivälineet ja aikuiset. (Liite 4.) Sen ansioista myös haastatteluaineisto oli helppo jäsentää pieneenpiin osiin näitä kolmea teemaa apuna käyttäen. Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa rakensimme teemat teorian tiedon avulla sellaisiksi, että myöhemmässä vaiheessa on helpompaa lähteä ryhmittelemään aineistoa isompiin kokonaisuuksiin.

Ennen varsinaista analysointityötä tulee määritellä analyysiyksiköt eli sanat, joihin liittyen lähdetään etsimään vastauksia aineistoista. Kuitenkin tulee muistaa, että yksi vastaus saattaa sopia usean eri ryhmän alle. Tätä työvaihetta kutsutaan aineiston klusteroinniksi eli sen ryhmittelemiseksi isompiin kokonaisuuksiin. Merkityt alkuperäisilmaukset tulee läpikäydä tarkasti samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien löytämiseksi. Käsitteet, jotka tarkoittavat samaa asiaa luokitellaan ja yhdistellään sisältöä kuvaavalla nimellä. Luokitteluperusteita ovat esimerkiksi tutkittavan ilmiön käsitys, piirre tai ominaisuus. Aineiston luokittelu saa aikaan sen tiivistymisen, koska luokittelun seurauksena yksittäiset tekijät ovat yleisimpien käsitteiden sisällä. Tässä vaiheessa syntyy pohja tutkimuksen perusrakenteelle, mikä myös ilmaisee alustavia kuvauksia tutkittavasta kokonaisuudesta. Ryhmiteltyjä ryhmiä kutsutaan kyseisessä vaiheessa alaluokiksi ja niiden luokkien alapuolella olevia ryhmiä kutsutaan yläluokiksi. Yläluokat taas yhdistyvät pääluokiksi ja näiden ryhmittelyä kutsutaan yhdisteltäviksi luokiksi. Klusteroinnin katsotaan olevan jo osa kolmatta analysoinnin vaihetta eli abstrahointia, jossa luodaan teoreettisia käsitteitä ryhmitellyille kokonaisuuksille. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Haimme tutkimusaineistostamme samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, joiden avulla lähdimme ryhmittelemään aineistoa väriteemojen mukaisesti. Nämä jäljittelyt tutkimukselle asetettuja teemoja. Jokaisella teemalla oli oma värinsä ja niiden alle keräsimme sisältöä kuvaavaa aineistoa teemojen mukaisesti. Aineiston yhteneväisyydet ja eroavaisuudet muodostivat alaluokkia, joita olivat leikit, leikkivälineet, leikkitaidot, leikkijöiden määrä, roolijaot, sosiaaliset suhteet ja aikuiset. Näistä alaluokista muodostimme yläluokkia yhdessä lähdemateriaalin avulla niiden sisältöä kuvaavilla nimillä, joita olivat 4–5-vuotiaiden lasten leikkejä ja ryhmädynamiikka. 4–5-vuotiaiden lasten leikkejä alaluokiksi muodostuivat leikkejä ja leikkitaitoja sekä leikkivälineet. Yläluokan ryhmädynamiikka alaluokiksi muodostuivat keskinäiset

suhteet sekä pienryhmätoiminta ja aikuiset. Kuvioista yksi käy ilmi, miten analyysivaiheiden luokittelumme jäsentyivät.



Kuvio 1. Analyysivaiheiden luokitteluja.

Abstrahoinnin eli käsitteellistämisen vaihe on prosessi, jossa tutkijat luovat yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Tässä vaiheessa tulee erotella tutkimukselle keskeinen tieto ja tämän tiedon perusteella muodostaa teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–113.) Abstrahoinne tutkimustuloksia jo aikaisemmin tehtyjen luokittelun avulla. Tässä vaiheessa suuria muutoksia ei enää syntynyt. Lähinnä loimme alaluokille vielä näiden sisältöä havainnollistavia alaluokkia kuten leikkejä ja leikkitaitoja alapuolelle rinnakkaisleikki sekä rooli- ja sääntöleikki. Keskinäiset suhteet alaluokan alaluokaksi muodostui roolit sekä tytöt ja pojat. Johdospäätöksiä tehtäessä pyrimme ymmärtämään, mitä leikki on tutkimuskohteelle merkinnyt. Lisäksi tarkastelimme tutkimuskohdetta heidän omista näkökulmistaan käsin läpi kaikkien analyysivaiheiden.

### 3 LASTEN OMAEHTOINEN LEIKKI

Tämä on aiheitamme taustoittava teorialuku, missä käsittelemme omaehtoisen leikin määritelmiä, merkitystä ja ominaispiirteitä lapsen näkökulmasta. Lisäksi pohdimme aikuisen läsnäolon tärkeyttä lapsen leikille, leikin ydintehtävää lapselle sekä leikkitalan vaikutuksia leikin sisältöön ja sen muodostumiseen.

#### 3.1 Omaehtoisen leikin merkitys, määritelmä ja ominaispiirteet

Omaehtoisen leikin lapset kokevat monimerkityksellisenä ilmiönä. Kuitenkaan lapset eivät aina tarvitse leikkeihinsä aikuisia, kuten seuraavasta esimerkistä Vehkalahten ajatus käy ilmi:

Onneksi pääsin lapsena leikkimään. Ihan itse, ilman aikuisia. Pääsin piiloutumaan pihan syreenipusikkoon suojaan aikuisten katseilta. Pääsin riitelemään ja sopimaan, keksimään ja sotkemaan, rakentamaan ja ideoimaan. Pääsin leikillä kokeilemaan, tuntemaan ja luomaan. Uskon, että lapsuuden leikit opettivat minulle suurimman osan aikuisuuteni taidoistani: empatian, kuuntelemisen, neuvottelun, kuvittelun, kehittelyn ja uuden keksimisen. (Vehkalahti & Urho 2013, 11.)

Komin (2014, 15) mukaan aikuiset eivät aina ymmärrä sitä, miten monimerkityksellisillä tavoilla lapset leikin kokevat. Tämän vuoksi aikuisten tulisi oivaltaa, että leikin näkyvä osa on vain jäävuoren huippu lasten leikin kokonaisuudesta. Mielestämme aikuisten tietoisuutta leikin monimerkityksellisyydestä lapsia kohtaan tulisi edistää, jotta aikuiset osaisivat tukea heitä oikeilla tavoilla leikin hetkellä.

Nykypäivänä aikuisilta vaaditaan taitoa nähdä lapset kokonaisvaltaisina yksilöinä ja aktiivisina osallisina yhteiskunnassa. Päiväkodin arjessa lapset ilmentävät itseään hyvin monenlaisen toiminnan välityksellä, eivätkä aikuiset välttämättä ehdi huomata kaikkia lasten leikin ilmentämisen tapoja. Järvinen, Laine ja Hellman-Suomenen (2009, 37) toteavat, että aikuisella tulisi olla taito nähdä lapsen ainutlaatuisuus niin leikkijänä, tutkijana kuin pohtijana, koska ainutlaatuisuus ilmenee parhaiten lapsen toiminnan välityksellä.

Omaehtoinen leikki on yksi lapsen ilmentämisen muodoista. Riitta Hännikäinen (2003, 9) toteaa omaehtoisien leikin olevan toimintaa, joka tuottaa leikkijälle itselleen mielihyvää. Bruce (2004, 12) kutsuu omaehtoista leikkiä vapaasti virtaavaksi leikiksi. Sillä myös hän tarkoittaa omaehtoisien leikin tuottamaa tyydyttävää mielihyvää, joka aikaansaa lapsen uppoutumaan kokonaisvaltaisesti leikin huumaan. Mikäli lapsen omaehtoista, vapaata leikkiä ei rajoiteta liikaa, se jatkaa olemassaoloaan elämän ensi hetkistä lähtien läpi lapsuuden, nuoruuden ja aina aikuisuuteen saakka.

Marjatta Kalliala (2008, 40) luonnehtii leikin määritelmää mahdottomaksi, koska suoraan hän ei voi sanoa, mitä leikki on ja hänen on vaikeaa sulkea siitä mitään pois. Hänen mielestään leikin määritelmät ovat epätarkkoja ja vailla yleistä hyväksyntää, koska leikin kriteerit sekä painotukset vaihtelevat hyvin pitkälti tutkijasta riippuen. Siitä huolimatta lasten leikkejä yhdistäviä tunnusmerkkejä nykypäivänä ovat vapaaehtoisuus, sisäinen motivaatio, tyydytys sekä prosessin ensisijaisuus.

Vapaaehtoisuudella Kalliala (2004, 4–5) tarkoittaa, että kukaan ei voi pakottaa lasta leikkimään tai panna häntä leikkiin mukaan. Leikki perustuu hauskuuteen, mikä on spontaania ja tiedostamatonta sitoutuneisuutta, johon lapsi ryhtyy itsensä tähden. Leikki on lapselle merkityksellinen oppimiskokemus, minkä avulla hän harjoittelee omaksumaan hyvin monenlaisia tietoja ja taitoja. Lapsen uppoutumista täydellisesti leikkiin voidaan kuvata sanalla virtaus. Virtauksella tarkoitetaan ilon ja riemun kokemista sekä itsensä, toiminnan ja ympäristön välisen yhteyden saavuttamista samanaikaisesti.

Lasten leikkien sisällöt eroavat huomattavasti toisistaan siitä huolimatta, että heidän leikkinsä saavat vaikutteita tavallisesta arkielämästä. Lasten leikeissä on syytä erottaa leikki ja leikkimättömyys. Leikistä on kyse silloin, kun leikkijät viestivät toisilleen leikin aikana. Leikkiviestinnän ymmärtäminen vaatii leikkijöiltä leikin paradoksaalisen luonteen eli näennäisen ristiriitaisuuden ymmärtämistä. Esimerkiksi leikissä koiran näykkäisy viittaa puraisuun, mutta ei kuitenkaan siihen millaiselta todellisuudessa koiran puraisu tuntuu ja mitä siitä mahdollisesti seuraa. (Kalliala 2004, 4.)

Leikki tarvitsee myös signaaleja, jotka voivat olla joko sanallisia tai sanattomia. Eleet ja ilmeet ovat sanattomia leikkisignaaleja, jotka kuvaavat useimmiten lapsen suhtautumista leikkiä kohtaan. Ilmeisimpiä lapsen leikkisignaaleja ovat nauru ja hymy. Lapsen kyvyt saada aikaan leikkiä kehittyvät lapsen oppiessa vastaamaan hymyyn sekä erottamaan vuorovaikutuksen eri sävyt. (Kalliala 2004, 4.)

Tavat viestiä leikissä sekä ymmärtää leikkiviestintää ovat keskeisessä asemassa leikin toteutumista. Kaikkien tulisi muistaa, että leikissä on pikemminkin kyse asenteesta kuin tietynlaisesta toiminnasta. Sen vuoksi lasten oma suhtautuminen leikkiin vaikuttaa suunnattomasti leikin kulkuun. Lasten leikkiessä he tekevät samanaikaisesti lukuisia tulkintoja omastaan ja toisten lasten sekä aikuisten toiminnasta. Kuitenkin aikuiset kokevat haasteeksi määritellä lasten osallisuutta leikissä heidän tekojensa mukaisesti. Sen vuoksi on hyvin vaikeaa määritellä, leikkivätkö lapset vai eivät, koska myös hiljaisuus saattaa olla osa lasten leikkejä. Tärkeintä onkin, että leikeissä mukana olevien lasten välillä vallitsee samankaltainen näkemys siitä, mitä he ovat kulloinkin tekemässä. (Kalliala 2004, 5.) Heleniuksen ja Lummelahden (2013, 87) mukaan leikin kehitys ei ole automaattinen prosessi, joka tapahtuisi lasten mielten sisällä silmänräpäyksessä, vaan se kumpuaa päivittäisistä elämäkokemuksista. Kuitenkin tulisi muistaa, että lapset tarvitsevat varsinaisen leikin syntyyn aikuisen ituja ja virikkeitä (Vehkaoja & Urho 2013, 8).

### **3.2 Aikuisen läsnäolo lapsen leikeissä**

Lapselle aikuisen läsnäolo on äärimmäisen tärkeää leikeissä. Aikuisen tehtävänä on tukea lasten leikkitaitoja sekä mahdollistaa lasten välinen pitkäkestoinen leikki. Lisäksi lasten leikit tarvitsevat oikeanlaiset olosuhteet, riittävästi aikaa, tilaa sekä välineitä muodostuakseen lapselle mielekkääksi. (Vehkalahti & Urho 2013, 8–9.) Aikuisen on tärkeää olla tietoinen lapsen kehityksen vaiheista, jotta hän kykenee tunnistamaan jokaiselle ikäkaudelle tavanomaisen leikkikäyttäytymisen (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen ja Ruoppila 2014, 65).

Vehkalahti ja Urho (2013, 9) toteavat, että aikuinen joka tarjoaa lasten leikeille riittävästi tukea, virikkeitä sekä mahdollisuuksia ei vangitse lasten omaehtoista leikkiä.



Lapset tarvitsevat aikuisen läsnäoloa useimmiten leikin aloitusvaiheeseen. Aikuisen kanssa yhdessä aloitettu leikki jatkuu helpommin lapsen omaehtoisena leikkinä pidempään. Aikuisella tulisi olla taito antautua lapsen leikille ja osallistua siihen leikkijänä. Aikuisen ei tulisi hallita, sensuroida tai määritellä aikuisena leikin kulkua olakseen osa lapsen leikkiä.

Lisäksi Vehkalahti ja Urho (2013, 9) ovat pohtineet omaehtoisen leikin merkitystä lapselle. He toteavat, että leikki on ensisijaisen tärkeitä lapsen henkisen kehityksen kannalta. Leikit luovat lapsille niin kokemuksia kuin oivalluksia ja auttavat lapsia kuvittelemaan, luomaan, neuvottelemaan sekä ennen kaikkea ymmärtämään toisia ihmisiä, missä leikki toimii välittäjäaineen ihmisten välillä. He pitävät leikin itseisarvoa kaikkein tärkeimpänä. Tämä tarkoittaa sitä, että leikki ei ole riippuvainen siitä, mitä leiki opettaa tai kasvattaa, koska jokainen leikki opettaa ja kasvattaa lapsia yksilöllisellä tavalla, riippuen henkilökohtaisista kokemuksista. Jokainen lapsi poimii leikistään tarvitsemansa kokemukset, taidot ja virikkeet. Ulkopuolisen havainnoijan silmin, lasten leikit saattavat vaikuttaa epähyödyllisiltä, mutta siitä huolimatta lapset itse saattavat kokea leikit hyvin tärkeiksi ja opettavaisiksi. Luhtavaara (2016, 25) tuo esiin elinikäisen oppimisen polkua sekä siitä, millaisia eväitä lapsille karttuu jo varhaislapsuudessa leikkiessään. Hänen mukaansa tiedot, taidot, arvot, asenteet ja tahto harjaantuvat lapsille leikin hetkellä ja muodostavat suuren määrän eväitä elämää varten.

### **3.3 Leikin ydintehtävä lapselle**

Lapsen leikkiessä aikuinen määrittelee useasti leikin hyvyyttä tai huonoutta omien arvojen ja tarpeiden pohjalta. Leikin ydin on kuitenkin leikin sisäinen kokemus lapselle itselleen. Omaehtoista, vapaata leikkiä on mahdotonta arvottaa tai mitata, koska leikin säännöt syntyvät ja kehittyvät sen edetessä. Tämän vuoksi lasten omaehtoista, vapaata leikkiä voidaan pitää epäjohdonmukaisena, katkonaisena, ajoittain pysähtyneenä, kaoottisena, mutta siitä huolimatta toimivana. Johan Huizingan (1984) mukaan leikit ovat parhaita silloin, kun lapset unohtavat todellisen, ympäröivän maailman ja ovat vahvasti osallisina leikkien maailmoissa. Hänen mukaansa leikki on lasten perusominaisuus, minkä vuoksi jokaisella lapsella on luontainen

tarve tehdä näennäisesti tarpeettomia asioita ja uppoutua leikkimaailmoihin todellisen maailman ulkopuolelle. (Vehkalahti & Urho 2013, 17–19.)

Leikki on silloin tarpeeksi hyvää, kun se tuottaa merkityksiä ja tärkeyden tunteita lapselle itselleen. Lasten leikkiä ei ole tarpeen analysoida, mutta aikuisten tulisi pysähtyä havainnoimaan ja seuraamaan sitä, jotta lapsille merkitykselliset asiat tulisivat nähdyksi. (Vehkalahti & Urho 2013, 19.) Sitoutuneisuuden aste leikissä kuvaa lasten sinnikkyyttä ja keskittyneisyyttä leikkiä kohtaan. Motivaatio, lumoutuminen ja osallisuuden kokeminen sekä voimakas ruumiillinen ja henkinen energia ovat sitoutuneisuuden tunnusmerkkejä. Sitoutuneisuuden tilassa yhdistyvät merkityksellisyyden kokeminen, kapasiteetin täydellinen käyttöönotto, luontaisen energian virtaaminen sekä syvän tyydytyksen kokeminen. Sitoutuneisuuden elementtejä voidaan pitää lasten leikin laadun kriteereinä. (Kalliala 2008, 64.)

Leikkeihin lapset tarvitsevat ituja, koska jostakin leikit saavat alkunsa. Syntyipä lasten leikit sitten jännittävistä paikoista, uusista tiedoista, pahvilaatikoista, vanhoista valokuvista, uusista tarinoista, suurista kengistä tai ihan pienistä asioista, sen lapset määrittelevät itse. (Vehkalahti & Urho 2013, 47.) Kallialan (2008, 60–61) mukaan ennen varhaiskasvatuksen aloittamista lapsilla on jo mukanaan runsain määrin kokemuksia leikkimisestä. Niinpä jokainen lapsi tuo leikkitalanteisiin oman leikkihistoriansa, mikä siirtyy myös toisten lasten hyödyksi.

Lapset poimivat ideoita leikkeihinsä kaikkialta ympäristöstään. Leikkien lähtökohtina voivat olla esimerkiksi taannoin mummon kanssa tehty kauppareissu, naapurustosta nähdyt tapahtumat, kavereiden kanssa käydyt keskustelut tai lastenohjelmat. Lasten leikit eivät ole milloinkaan riippumattomia ympäristön vaikutuksista, joten minkä vuoksi aikuiset eivät saisi virittää lasten leikkejä? Kuitenkin kaikenlainen tekeminen lasten ja aikuisten välillä edesauttavat lasten leikkien muodostumista. Yhdessä lapsen kanssa valmistettu ruoka, satuhetki tai pyöräretki voivat herätellä ja antaa ideoita lasten leikeille. Lapset eivät tarvitse leikkien virikkeiksi äärikokemuksia, vaan useimmiten pienet, yksinkertaiset hetket voivat olla lapsille valtavan antoisia, riittoisia ja merkityksellisiä virikkeiden tuojia leikeille. (Vehkalahti & Urho 2013, 47–49.)

Vehkalahti ja Urho (2013, 60) ovat verranneet leikin tilaa isoksi villipedoksi, joka tarvitsee tilaa venytellä, saalistaa, juosta sekä piehtaroida. Pitkäkestoisen leikin tulisi saada niin sanotusti vallata reviirinsä ja säilyttää se. Mikäli leikin siivoaminen pois kaiken aikaa on tärkeässä roolissa, se estää leikin kasvamisen isoksi ja vahvaksi. Leikin luonteesta riippuen erilaiset leikit tarvitsevat erilaisia tiloja, leikkijöitä sekä leikkutilanteita, joita aikuisten tulee tarjota lapsille.

### **3.4 Leikkitila olennaisena osana lapsen leikkiä**

Leikkitila toimii sekä leikin aineksina, että vaikuttaa leikin sisältöön. Leikkitilojen tulee olla sellaisia, joita voi muokata tukemaan lasten leikkejä, esimerkiksi jakamalla tila sermien ja kankaiden avulla pienempiin osiin. Liian valmis leikkitila ei ole lasten parhaaksi, koska silloin aikuinen on suunnitellut leikkitilan lasten puolesta. Tämänkaltaisella toiminnalla aikuinen kahlitsee omaehtoisen leikin syntymisen. Omaehtoinen leikki tarvitsee syntyäkseen riittävästi tilaa, missä lapset pääsevät itse rakentamaan ja muokkaamaan ympäristöä leikille sopivaksi. Sen ansiosta lapset saavat kokea leikkitilan enemmän omakseen ja he myös oppivat arvostamaan sitä entisestään. (Vehkalahti & Urho 2013, 61–64.)

Suotuisa, esteettinen oppimisympäristö sallii lasten käyttää ideoitaan ja mielikuvitustaan vapaasti sekä ilmaisemaan itseään luovasti. Luovuuden välityksellä lapset voivat suunnitella tulevaa, katsoa menneisyyteen tai työstää asioita, jotka todellisuudessa tuntuvat mahdottomilta. (Ruokonen & Rusanen 2009, 10–12.) Päiväkodin tilojen tulisi itsessään houkutella ja innostaa lapsia oppimaan sekä toteuttamaan itseään luovasti. Tällainen oppimisympäristö houkuttelee lapsia omaehtoiseen leikkiin innostavalla ilmapiirillä ja tuella. (Repo 2015, 195.) Maxim Gork (2004,3) toteaa seuraavasti: leikki on suuntaviitta aikuisille lasten maailmihin, jotka heitä ympäröivät. Lasten leikkiympäristöistä on erotettavissa välitön ja mahdollinen maailma. Välitön maailma muodostuu siitä kaikesta, mitä lapset tarvitsevat selviytyäkseen elämässään. Toisin kuin mahdollinen maailma, pitää sisällään kaiken muun, kuten kuvitteellisen leikin maailman. Joskus leikit saattavat tuntua lapsesta yhtä todellisilta kuin oikean elämä. Todellisuudessa kokemukset leikkiympäristössä ovat turvallisempia, koska ne kestävät vain leikkien verran. (Vehkalahti ja Urho 2013, 135–136.)

## 4 LEIKIT LASTEN KOKEMINA

Seuraavaksi tuomme esiin opinnäytetyön tutkimuksella saatuja tuloksia lasten leikeistä, leikkitaidoista sekä leikkivälineistä lasten itsensä kokemina. 2000-luvulla yhteiskunnan muutokset ja ruutuaika ovat vaikuttaneet lasten leikkeihin (Siljamäki 2011, 27). Tämä ilmiö on täysin ymmärrettävää, koska lasten leikit kumpuavat eläytystä elämästä ja kokemuksista, jotka lapset ovat kokeneet tähän mennessä. Aikuiset eivät kuitenkaan aina ole tietoisia siitä, mitä ja miten 4–5-vuotiaat lapset todellisuudessa leikkivät, mitä he haluaisivat leikkiä tai mitä he kokevat leikkiessään. Näitä asioita tuomme ilmi tässä tulosluvussa havainnointi- ja haastatteluaineistojen sekä valokuvien avulla.

### 4.1 4–5-vuotiaat lapset

4–5-vuoden iässä lapset kulkevat Tony Dundefeltin (2011, 73) mukaan itsenäistymisen tietä. Sillä hän tarkoittaa, että lasten sisäiset kokemukset itsestään ovat alkaneet kehittyä. Lasten puhe on alkanut lisääntymään ja puheen avulla he osaavat ilmaista itsestään monipuolisemmin. Tässä tärkeässä kehitysvaiheessa lapset liittyvät tietoisesti osaksi ympäröivää kulttuuria sekä sosiaalista arvo- ja normimaailmaa.

Silvén ja Kouvo (2008, 101) kuvaavat suomalaista varhaiskasvatuskulttuuria sillä, että Suomen valtio korvaa osittain perinteisen länsimaisen suku- ja kyläyhteisön kasvatuskulttuurin, missä kasvatustuu on koko suku- ja kyläyhteisöllä. Suhtaudumme jokseenkin kriittisesti Silvén ja Kouvon ajatukseen siitä, että suomalainen varhaiskasvatus olisi rinnastettavissa suku- ja kyläyhteisön kasvatustuuuseen. Jo asetuksessa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisessa sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantuloissa on määritelty vanhempien tai muun lapsen laillisen huoltajan vastuusta ja velvollisuudesta toimia ensisijaisena kasvattajana sekä huoltajana (L21.08.1991/60, artikla 5). Mielestämme varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi tukea lasten huoltajia kasvatustehtävässään, siitä huolimatta, että päävastuu lasten kasvattamisessa on huoltajilla itsellään. Huoltajathan tuntevat parhaiten oman lapsensa.

Tutkimusaineistostamme käy selvästi ilmi, että lapset ovat sisäistäneet perheiden oman kasvatuskulttuurin ja arvot hyvin vahvasti omikseen. Lasten leikeissä ilmenivät perheiden toimintatavat ja kulttuuri. Lasten toiminta jäljitteli vanhempien tapoja toteuttaa arjen askareita sekä vanhempien kasvatustyötä. Käsityksemme vahvistuivat tutkimusviikon myötä siitä, miten leikit olivat saaneet vaikutteita koetusta arjesta ja elämästä lasten läheisten kanssa. Lisäksi lasten leikeissä näkyivät roolit, jotka tulivat selkeästi päiväkodin ulkopuolisesta elämästä. Lasten leikeissä havaitsimme perhesidonnaisia rooleja ja aikuisten arjen toimintaan liittyviä tehtäviä, joita tuomme esille seuraavassa aineistoesimerkissä:

Kotileikissä oli tyttö ja kaksi poikaa. Leikki alkoi hyvin spontaanisti ja tyttö sanoi ”mä oon äiti, jolla on korkokengät.” Tyttö puki välittömästi korkokengät jalkoihinsa. Poika jatkoi leikin syntymistä toteamalla ”Mä oon isä jolla on tietokone. Täällä on sairaana nää lapset ja nää pitää yhtäkkiä viedä sairaalaan.” Isä tutkii tietokoneen välityksellä mikä lapsilla voisi olla hätänä. Toinen poika yhtyi leikkiin mukaan ja määritteli itse roolinsa ja hän on sairaanhoitaja. ”Nyt voit tuoda seuraavan lapsen sairaalalle, tää yks laps on jo hoidettu.” Isä toteaa ”täältä puuttuu sairaan lapsen laukku.” Seuraavaksi isä ja sairaanhoitaja ryhtyvät leikkaamaan lapsia. Isä toteaa ”lapselta poistetaan veret ja nyt tämä pitää vierä sänkyyn ku se on hoirettu. Tältä pitää vaan yks luu leikata. Ootas mä katon onko sillä luut kunnossa, nyt se pumppaa.” Isä katsoo lasta verenpaine mittarilla. Lopuksi isä toteaa, ”sitte ku potilaat on hoirettu sitte ne vierään vanhempien luo.” (M4)

Tässä leikissä leikin aloitusvaihe tapahtui hyvin luontevasti. Leikissä ilmenivät äidin ja isän roolit. Sekä tyttö että poika olivat omaksuneet äitiyden ja isyyden ulkoiset piirteet hyvin vahvasti omikseen, joten tulkitsimme, että lapset tarkastelevat ympäröivää maailmaa hyvin pitkälti näkemänsä ja kuulemansa perusteella aistienvaroisesti. Leikissä esiintyi myös erilaisia ammatteja, jotka saattoivat pohjautua esimerkiksi lasten kokemuksiin vanhempien ammateista.

Lasten leikeissä esiin nousi sisarussuhteet, kuten yhdestä tytön haastattelusta asia kävi myös ilmi. Tyttö sanoi: ”Mä tykkään leikkiä isosiskoja, vauvaa ja äitiä päiväkodissa ja noi tytöt leikkii mun kans”. Esitimme tytölle tarkentavan kysymyksen siitä, kenen kanssa hän kotona leikkii. Vastaukseksi saimme, ”kotona mä leikin pikkusiskon, isän ja äidin kans”. Tämä mielestämme selittää tytön kiinnostuksen erilaisia perhesidonnaisia rooleja kohtaan. Lisäksi tyttö koki nuket yhdeksi mielekkäimmistä

leikkivälineistä sen vuoksi, että hänellä oli lupa leikkiä niillä, eikä nukkeleikit olleet kiellettyjä leikkejä päiväkodissa. (H T4.)

Eräässä toisessa haastattelussa tyttö toi esille läheistä suhdettaan työhön, missä hän muun muassa leikin rinnasti työn kanssa. ”Mä teen kotona aina töitä.” Hän täsmensi, että työ on ”nukkua sängyssä, mennä Barceloonaan ja Teneriffalle ja myöskin mennä katsomaan eläimiä ja mä tykkään piirtää kotona.” Tehdessämme tytölle täsmentävän kysymyksen siitä, mitä ja millä leikkivälineellä hän päiväkodissa tykkäsi leikkiä. Päiväkodissa hän koki parhaaksi leluksi ”karhun, se on niin turvallinen.” Päiväkodissa on hänen mielestään mukavaa, kun saa ”tehdä hiekkakakkuja, leikkiä liukumäessä, pelata ja tehdä paljon töitä.” (H T3.)

Lapsi kertoi karhun parhaaksi leluksi (T H3). Tulkitsimme, että karhu toimii tytölle turvan tuottajana, kun vanhemman läsnäolo ei ollut sillä hetkellä saatavilla. Mietimme, miksi lapsi rinnasti leikin, niin voimakkaasti työhön. Saattoiko hänen perheensä arjessa työ olla keskimääräistä enemmän läsnä. Nykyaikana puhutaan yhä enemmän työkeskeisyydestä, mikä on mielestämme alkanut siirtynyt myös lapsiperheiden arkeen. Vanhempien pitkät työpäivät ja arkena näkyvä työn läsnäolo kotona saattavat siirtyä huomaamatta lasten leikkeihin ja toimintaan. Lisäksi lasten puheissa ilmenivät aikuisten työtehtäviin rinnastettavat keskustelut, joita lapset kävivät leikin lomassa lävitse. Positiivisena ilmiönä työkeskeinen arki tarjoaa suuren määrän aineksia lasten leikkeihin, mutta siitä huolimatta toivomme, että työ ei menisi lasten kanssa vietettävän ajan edelle.

Muun muassa näistä tutkimustuloksista kävi ilmi, että omaehtoinen leikki päiväkodissa pääsi toteutumaan hyvin, emmekä havainneet leikkiä rajoittavia tekijöitä juuri ollenkaan. Kuitenkin tiedostamme, että lapsiryhmien aikuisten tehtävänä on asettaa leikille tietynlaiset raamit, jotta lasten leikit säilyvät turvallisina ja vaaratilanteita ei pääsisi syntymään. Havaitsimme, että jokainen aikuinen sallii leikkitalanteissa eri asioita ja käytänteitä. Pelkästään leikistä syntyvä äänitaso sai osan aikuisista rajamaan lasten leikkitalanteen. (M4.)

## 4.2 Leikkejä ja leikkitaitoja

Heleniuksen ja Korhosen (2008, 8) mukaan lasten mielikuvitus itsessään luo useimmiten materiaalin leikille. Lapset nimeävät leikin yhteydessä ympäröivää maailmaa uudelleen vastaamaan juuri sen hetkisen leikin tarkoituksen mukaisuutta. Mielikuvitus tarjoaa lapsille selviytymiskeinoja päästä yli peloistaan ja kivuistaan, joita lapset saattavat kohdata päivittäin. Leikki on lapselle yksi hyvä ja kestävä tapa selviytyä monista tunneperäisistä vaikeuksista, jotka pahimmillaan saattaisivat aiheuttaa elinikäisiä jälkiä lasten sisimpiin (Piers & Landau 1982, 11).

Lapset, jotka leikkivät omaehtoisesti ja keskittyneesti aina fyysiseen väsymiseen asti, kehittyivät heistä kyvykkäitä yksilöitä, jotka oppivat uhrautumaan muiden yksilöiden sekä oman itsensä vuoksi. Tutkimustuloksista oli havaittavissa, että osa lapsista toteutti omaehtoista leikkiä hyvin sinnikkäästi ja keskittyneesti. Nämä lapset hallitsivat itse omia leikkejään ja säilyttivät sen itselle mielekkäänä alusta loppuun asti. (Kalliala 2008, 184.) Lisäksi havaitsimme, että jotkut lapset olivat ajoittain valmiita tinkimään parhaiden ystävien leikkiseurasta, kunhan he saivat leikin säilymään itselle mielekkäänä. Seuraavaksi kuvasta kaksi on havaittavissa, miten keskittyneesti tytöt leikkivät omia leikkejään omilla leikkivälineillään.



Kuva 2. Tyttöjen leikkejä Tenavakodilla.

Kuvassa kaksi tyttöä leikkivät jokainen omaa leikkiään. Tytöt käyttivät leikkivälineinä linnoja, prinsessoja, barbeja ja eläimiä, mutta siitä huolimatta jokainen tyttö leikki omaa leikkiään. Kuitenkin ajoittain tytöt jäivät seuraamaan toistensa leikkien kulkua, mikä tarjosi uudenlaisia virikkeitä omaan leikkiin. Leikkien lomassa tyttöjen keskustelu oli ajoittain hieman kiivasta, koska leikkivälineiden säilyminen itsellä oli leikissä tärkeää. Mikäli lapset kokivat leikkikaverin uhaksi itselleen, he saattoivat vaihtaa leikkiympäristöä hyvin nopeasti.

#### 4.2.1 Rinnakkaisleikki

Havaitsimme, että tyttöjen leikit rakentuivat useimmiten rinnakkaisleikeiksi. Rinnakkaisleikeissä lapset leikkivät lähestulkoon saman aiheisia leikkejä sekä samoilla leikkivälineillä, mutta siitä huolimatta he eivät olleet aktiivisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Leikkiessään lapset saattoivat seurata toistensa toimintaa ja näin ollen voivat olla hiljaa, kommentoida tai tehdä aloitteita rinnalla leikkivää kaveria kohtaan. Lasten leikeissä oli havaittavissa myös toisten lasten leikkien jäljittelyä, jota voidaan pitää tehokkaimpana oppimisen keinona lasten keskuudessa. Useimmiten lapset osoittivat kiinnostusta samasta leikkivälineestä, mutta siitä huolimatta lapset kykenivät taidokkaasti vuorottelemaan ja vaihtamaan leikkivälineistä keskenään leikkien aikana. Tällaista toimintaa Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 120) kutsuvat kooperatiiviseksi leikiksi. Kooperatiivista leikkiä voimme tarkastella kuvasta kolme.



Kuva 3. Tyttöjen kooperatiivinen leikki.



Kuva kolme tukee havaintojamme siitä, että molemmat tytöt leikkivät omaa leikkiään, jonka aloitusvaiheessa leikkivälineiden valitseminen oli tärkeässä asemassa (M3). Leikkivälineiden valitsemisen myötä tyttöjen leikit pääsivät alkamaan. Ajoittain tytöt vaihtoivat sujuvasti leikkivälineitään ja leikin juoni pääsi muodostumaan uudella tavalla. Myös havaintomme osoittivat, että kyseessä oli kooperatiivinen leikki. Leikin uudelleen rakentumiseen vaikuttivat toisilta leikkijöiltä saadut ideat, missä mielemme tapahtui selvästi mallioppimista.

Leikkiessään lapset toimivat lähikehityksen vyöhykkeellä, mistä tunnettu psykologian tutkija Lev Vygotsky on erottanut kaksi eri kehityksen tasoa. Nykyinen eli saavutettu kehityksen taso, missä lapset kykenevät itsenäisesti toimimaan tehtävässään. Toinen hänen esittelemänsä taso on mahdollinen kehityksen taso, jonka saavuttamiseen lapset tarvitsevat aikuisen ohjausta tai osaavamman lapsen mallioppimista. Mahdollisen kehityksen tason omaksumisen kannalta on tärkeää, että lasten kasvatusta ja opetusta kulkevat saavutetun kehitystason yläpuolella, jotta lapsilla on mahdollisuus omaksua seuraavaa kehitystasoa edellyttävät valmiudet. (Hintikka, Helenius & Vähänen 2004, 44–45.)

Mallioppimisen myötä lasten sosiaaliset ja ryhmässä toimimisen taidot kehittyvät. Sosiaaliset taidot edistävät lasten sisäisten arvojen, asenteiden ja roolisidonnaisten taitojen kehitystä. Sosiaalinen kehitys tapahtuu niin tiedostetusta kuin tiedostamatta, kunhan vain ympäristö antaa sille mahdollisuuden. (Hintikka ym. 2004, 45.) Varhaiskasvatusta on yksi tärkeimmistä mallioppimisen ympäristöistä lapsille, koska sieltä lapsille kertyy lukuisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia. Nämä opettavaiset ympäristöt kehittävät lapsille muun muassa kuuntelemisen, kuulluksi tulemisen sekä tasavertaisuuden, palautteen saamisen ja antamisen taitoja. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47–48.) Tenavakodin päiväkodilla lasten sosiaaliset taidot pääsivät monipuolisesti harjaantumaan erilaisten leikkien ansiosta. Havaitsimme jokaisen lapsen olevan hyvin erilainen leikkijä, mihin vaikutti muun muassa se, oliko lapsi tottunut leikkimään yksin vai ryhmässä ja oliko päiväkotitoimintaympäristönä lapselle uusi vai entuudestaan tuttu. (M1–5.)

Airaksisen ja Brummerin (2002, 163) mukaan lasten leikkitaitojen kehitys alkaa jo lapsuuden ensihetkistä lähtien. Silloin lapsille muodostuvat halu ja kyky leikkiä suhteessa toiseen yksilöön. Havainnointimme osoittivat, miten erilaiset kyvyt lapsilla oli leikkiä ja miten ne ilmenivät leikkien edetessä. Seuraavasta aineistoesimerkistä ilmenivät lasten mielikuvituksen taso sekä kyvyt leikkiä:

Ritarileikki poika 1. Hänen leikissä oli rajua taistelua ja tappamista. Pojan mielikuvitus osoittautui hyvin lennokkaaksi, missä ritarit muuttuivat yhtä äkkiä eläimiksi maatilalla. Pojan kanssa keskusteluiden yhteydessä kävi ilmi, kuinka hän sai pelata kotona Minecraft -peliä päivittäin. Keskustelu sai pojan eläytymään hyvin voimakkaasti pelimaailmaan ja siinä ilmeneviin tapahtumiin. M1

Eläinleikki tyttö 1-3. Tyttö 1:n koira liiti taivaalla. Eläinleikkiin liittyi tyttö 2 Pokemon hahmoineen, joka tuli osaksi leikkiä hyvin luontevasti. Leikkiin liittyi tyttö 3, joka koki Pokemonin hyvin todellisena ja sen vuoksi pelottavana. Leikissä oli havaittavissa lasten erilaiset temperamentti- piirteet, kuten hallitseva, sovittelija ja hitaasti lämpenevä. Erityisesti luonteenpiirteet erottuivat leikin aloitusvaiheessa sekä kyvyissä sopia yhteisiä sääntöjä leikille. Sosiaalisesti- ja kielellisesti taitavat lapset pääsivät nopeasti leikin alkuun, kun taas hitaasti lämpenevä lapsi seurasi aluksi sivusta muiden toimintaa. Myöhemmässä vaiheessa leikkiin pääseminen tuotti haasteita hänelle, koska leikki oli jo alkanut ja leikkijät olivat sopineet leikin kulusta ja rooleista yhteisesti. M2

Leikeistä kävi ilmi, että hyvät leikkitaidot omaavilta lapsilta hieman heikompi taitoiset leikkijät hakivat voimaa omaan leikkiin ja sen jatkuvuuteen. Oli tilanteita, missä lapset leikkivät samaa leikkiä, samassa tilassa ja yhteisillä leikkivälineillä, mutta siitä huolimatta leikki ei muodostunut yhdessä leikittäväksi leikiksi vaan jokainen lapsi leikki omaa leikkiään. M2

Poika, joka leikki ritarileikkiä, samaistui hyvin voimakkaasti Minecraft -pelin lennokkaaseen maailmaan ja tapahtumiin. Hän oli niin syvällä leikin sisällä, että hän ei kaivannut leikkiinsä fyysisesti kaveria. Tulkitsimme, että pelin hahmot toimivat hänen seuranaan leikissä. Kolmen tytön leikistä oli havaittavissa rikasta mielikuvituksen käyttöä yhdistettynä erinomaisiin kykyihin leikkiä. Tyttöjen toiminta leikissä oli huomattavasti monipuolisempaa ja pitkäkestoisempaa kuin yksin leikkivän lapsen leikki. Mallioppimisen mahdollisuutta yksinleikissä ei päässyt syntymään. Havaitsimme myös, että leikin aloitusvaiheessa olisi tärkeää olla kaikkien leikkijöiden paikalla, koska myöhemmässä vaiheessa leikkiin mukaan pääseminen tuotti haasteita

ja sai aikaan lasten välisiä erimielisyyksiä. Tyttöjen välillä oli havaittavissa temperamenttieroja, jotka tulivat ilmi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Temperamenttierot kuvaavat lasten yksilöllisiä tapoja reagoida arjen tilanteisiin. Liisa Keltikangas-Järvinen ilmentää temperamenttia lapsen synnynnäiseksi erilaisuudeksi, joka tekee lapsesta omanlaisensa yksilön. Keltikangas-Järvinen, Räikkönen ja Puttonen ([viitattu 23.10.2016]) ilmaisevat temperamenttia yksilölliseksi piirteeksi, mikä on ulkopuolisen ihmisen helposti havaittavissa. Temperamenttipiirteistä sosiaalisuus ja aktiivisuus kuvaavat lasten kiinnostusta häntä ympäröiviä ihmisiä kohtaan. Temperamentti muodostaa jo varhaislapsuudessa persoonallisuuden biologisen pohjan, jota lasten kasvatus ja kasvuympäristö muokkaavat heidän yksilöllisen persoonallisuuden.

Persoonallisuutta käsittelevä tutkimus on osoittanut, että 20 prosenttia väestöstä omistaa sellaisen fysiologian, mikä altistaa heitä käyttäytymään sosiaalisissa tilanteissa tietyllä tavalla. Tietynlainen käyttäytyminen ilmenee yksilön estyneisyytenä, varautuneisuutena tai ujoutena erityisesti uudenaikaisissa tilanteissa. Tällainen fysiologinen ilmiö saattaa muodostaa esimerkiksi stressinsuojan lapsille, mikäli heille annetaan riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia tutustua uusiin ihmisiin ja uuteen ympäristöön. (Keltikangas-Järvinen, Räikkönen & Puttonen [viitattu 23.10.2016].) Lasten toiminnasta tuli ilmi yksilölliset temperamenttierot. Osa lapsista oli temperamenttiltaan ulospäin suuntautuneita ja näiden lasten oli helpompaa rankentaa vuorovaikutussuhteita kuin lasten, jotka olivat ujoja ja varautuneita. Nämä lapset leikkivät pääsääntöisesti yksin.

Tulkitsimme tähän ilmiöön vaikuttavan aineistonkeruun ajankohdan, koska lapsiryhmään tutustuminen ja oman paikan etsiminen ryhmässä olivat suurelta osin lapsista vielä käynnissä. Myös meidän oli helpompaa lähestyä lapsia, jotka olivat sosiaalisesti vahvempia. Toki ymmärrämme, että olimme suurimmalle osalle lapsista täysin tuntemattomia entuudestaan, ja osa lapsista tarvitsi enemmän aikaa sisäistää läsnäolomme. Tämä saattoi osaltaan selittää ujojen ja varautuneiden lasten toiminnan syitä.

#### 4.2.2 Rooli- ja sääntöleikki

Havaitimme, että lasten lähestyessä neljää ikävuotta, he tulevat kiinnostuneemmiksi roolileikeistä (Nurmi ym. 2014, 69). Roolileikkiä voidaan määritellä sillä, että lapsella itsellään tai leikkivälineellä on jonkin tietty rooli leikissä (Reunamo ja Kivistö 2014, 48). Roolien avulla lapset harjoittelevat tärkeitä taitoja, kuten yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaitoja. Näissä leikeissä esiintyy kuvitteellisen leikin vaiheet, joita ovat rakentaminen, neuvottelemine ja sopiminen. Kuvitteellinen leikki luo pohjan roolileikille, missä he peilaavat omakohtaisia kokemuksia leikin tapahtumiin. (Nurmi ym. 2014, 69.) Tutkimustulokset osoittivat, että lapset yhdistelivät hyvin monipuolisesti omakohtaisia kokemuksia ja saatavilla olevia materiaaleja luodessaan erilaisia roolileikkejä. Seuraavaksi tuomme esille aineistoesimerkkejä, joissa ilmenevät lasten erilaiset roolileikit:

Roolileikki: Tilassa oli neljä tyttöä, mutta siitä huolimatta leikki jakautuu pareittain leikittäviin leikkeihin. Parit eivät kuitenkaan olleet kaiken aikaa vakioparit, vaan ne vaihtuivat ajoittain hyvin nopeasti. Tyttö 1 ja -2 leikkivät eläinleikkiä ja eläimiksi he tulivat pukeutumalla roolivaatteeseen. Lapset keskustelivat leikin yhteydessä. Tyttö1: ”jooko että tämä olis vaikka kissa tai papukaija.” Tyttö 2: ”jooko, että nämä eläimet osais puhua.” Tyttö 1: ”onks tää muka totta.” M1

Ponileikki: tytöllä 1 ja -2 oli selkeät roolit leikkijöiden välillä. Tyttö 1 oli ”johtajahahmona”, joka sanoi ”nyt se olis, nyt se huomais ja nyt se kävelis”. Tyttö 2 ”mutta kun tää ei halua”. ”Johtajahahmo” yritti määritellä muidenkin lasten roolia leikissä. Mikäli leikki ei mennyt kuten ”johtajahahmo” halusi, hän alkoi esittää muille leikkijöille erinäisiä vaatimuksia. M2

Kahden tytön linnaleikki: leikissä esiintyi Tähtäpää -elokuvan hahmot ja juoni. Leikkiä ”johtava” lapsi ohjasi leikin kulkua ja jakoi leikin roolit. Selvästi toinen leikkijöistä oli tyytymätön ”johtajan valitsemasta roolista, mutta pysyäkseen leikissä suopuu hänen valintaan. Luonteenpiirteet erottuvat jälleen selvästi, koska ”johtaja” jatkoi leikin edetessä toisten leikkijöiden määrittelyä. Leikki sai vaikutteita televisiossa esiintyvistä ohjelmista ja roolileikin henkilöt nimettiin televisio-ohjelmissa esiintyvien hahmojen mukaan. M3

Neljän tytön roolileikissä oli havaittavissa vaihtuvia rooleja. Osalla leikkijöistä oli itsellä leikissä jokin rooli ja osan leikeissä leikkivälineillä oli jokin tietty rooli. Havaitimme leikin sisällä olevan leikkijöiden välisiä rooleja, kuten johtajahahmo

ponileikissä ja linnaleikissä sekä sovittelija linnaleikissä. Rooleissa esiintyi myös erilaiset nykypäivän hahmot, jonka vuoksi voimme todeta, että esimerkiksi lastenohjelmat ilmenivät rikastuttavana tekijänä lasten leikeissä.

Lisäksi havaitsimme, että roolileikeissä lapset ajattelevat osaavansa tehdä leikissä esiintyviä asioita oikeasti, vaikka leikki tapahtui kuvitteellisessa tilassa. Hintikan (2009, 149) mukaan roolien myötä lapset siirtyvät todellisesta maailmasta kuvitteelliseen maailmaan, missä he saavat tuntea itsensä täysipainoisina ja merkityksellisinä yksilöinä juuri sillä leikin hetkellä. Aikuisen silmissä lasten roolit eivät välttämättä näyttäydy sallituilta, vaikka lasten näkökulmasta leikkitalanne vaikuttaa oikealta ja juuri tämänkaltaisista tunteista lapset nauttivat. Vehkaoja ja Urho (2013, 129–130) toteavat, että jokaisella lapsella on suunnaton halu ja tarve kokea itsensä tarpeelliseksi, minkä myötä tarve toisen auttamiseen myös lisääntyy.

Teimme havaintoja siitä, että lasten roolit jäljittelivät lähes täydellisesti oikean elämän rooleja. Lasten roolileikkejä osittain kuvasti myös ristiriita, heidän ulkoisen olemuksen ja sisäisen keskeneräisyyden välillä. Henkisesti 4–5-vuotiaat lapset olivat vielä omassa lapsuuden keskeneräisessä kehitysvaiheessaan, vaikka heidän ulkoiset olemuksensa jäljittelevät aikuisia. Kuvassa neljä lapset leikkivät roolileikkejä, etualalla perheen äiti valmisti korkokenkineen ja helmikoruineen päivällistä. Taustalla perheen isällä oli menossa vaativa leikkaus, jota sairaanhoitaja avustaa. Nämä aikuisuuteen rinnastettavat roolit jäljittelevät mielestämme ulkoisesti hyvin pitkälti aikuisten toimintaa. Leikin lomassa käydyt lasten keskustelut olivat myös hyvin aikuismaisia.



Kuva 4. Roolileikkien antia.

Aluksi kotileikiksi muodostunut leikki muuntui ajan myötä kodiksi, jonka yhteydessä oli sairaala, tutkimushuone sekä leikkaussali. Tämä osoitti erinomaista mielikuvituksen käyttöä ja se sai aikaan pitkäkestoisemman ja monipuolisemman leikin. Tähän mennessä olimme havainneet lasten leikkien kestävän vain minuutista muutamiin minuutteihin. Tämä oli ensimmäinen leikki, joka kesti 30 minuutin ajan. Jäimme miettimään, vaikuttiko leikin kesto se, että aikuinen oli jakamassa ulkoilun jälkeen lapset eri leikkitaloihin, eikä tästä syystä samassa leikkitalissa ollut niin montaa lasta leikkimässä samanaikaisesti.

Vehkalahti ja Urho (2013, 130) kuvaavat, miten monipuolisesti roolileikki kehittää lasten sinnikkyyttä ja selviytymiskykyä. He kuvaavat roolileikkiä sitaattilla "vaikeuksien kautta voittoon". Roolileikeissä lapsille kehittyy taito selviytyä erilaisista arjen vaikeista tilanteista, missä leikkien hetkillä lapset saattavat kokea pelottavia tai jopa vaarallisen tuntuksia esteitä. Näitä esteitä lapset pyrkivät kuitenkin selvittämään yhdessä muiden lasten kanssa. Niikon (2008, 76–77) mukaan roolileikit antavat lapsille mahdollisuuden luoda kokonaisen tarinan, mikä kehittää heidän pitkäjänteisyytään. Lasten riippuvuudet aikuisten läsnäolosta hiipuvat, kun he pystyvät omaksumaan oman roolinsa leikissä. Teimme havaintoja siitä, että juuri nämä lapset olivat sisäistäneet hyvin omat roolinsa kotileikissä ja sairaalaleikissä, eivätkä he tarvineet aikuisen virikkeitä leikkien edetessä.

Viisivuotiaat lapset ovat Nurmen ym. (2014, 69) mukaan valtaosin kiinnostuneita sääntöleikeistä. Sääntöleikeissä viisivuotiaita lapsia kiinnostavat vuorottelun mahdollisuus ja tietyn kaavan noudattaminen. Kalliala (2003, 201) luonnehtii sääntöleikin sijoittuvan leikin ja pelin välimaastoon. Kuitenkin hänen mukaansa on vaikeaa erottaa, onko lasten toiminnassa kyse pelaamisesta vai leikkimisestä, koska selkeää raja ei voida tehdä. Tutkimusaineistoista kävi ilmi, että pelien vaikutukset lasten leikeissä olivat selkeästi havaittavissa ja osa lapsista muodosti leikkejään pelinomaisella tavalla. Lapset saattoivat edetä leikeissään askel askeleelta, vähän niin kuin peleissä tasolta toiselle. Seuraavaksi esitämme aineistoesimerkin leikistä, missä Minecraft -pelin hahmot ja juoni esiintyivät voimakkaasti:

Pojan 1 ritarileikki: Pojan leikkiessä ritarileikkiä leikin luonne muuttui yllättäen pelinomaiseksi. Ritarit muuttuivat Minecraft -pelin hahmoiksi, joiden tehtävä oli hakata maata ja tappaa eläimiä. Leikin lomassa poika 1 totesi ”Te kuolette nyt, mun pitää saada loppuun tää taso, ennen kuin mennään pihalle”. M3

Pojan ritarileikki jäljitteli vahvasti Minecraft -peliä, koska leikki rakentui pelihahmojen ja pelissä esiintyvän toiminnan varaan. Leikissä ilmeni selkeästi pelin tasot, joiden avulla se eteni pelinomaisella tavalla. Poika koki, että hänen täytyi saavuttaa leikissä tietty taso, jotta hän pystyi siirtymään ulos muiden lasten kanssa. Pojan uppoutuminen pelimaailmaan kuvasti hyvin sitä, miten voimakkaasti hän pelatessaan samais-tui pelin kulkuun. Hänen tilanteessaan tulkitsimme pelit joissain määrin hidastavaksi tekijäksi sosiaalisten suhteiden rakentumisen kannalta, koska useimmiten hän leikki yksin oman pelimaailman viemänä.

Lasten sääntöleikeissä esiin nousi lastenohjelmissa ja videopeleissä esiintyviä asioita. Jäimme miettimään, auttoivatko nämä tekijät leikin sääntöjen rakentumista, leikin edetessä. Lasten sääntöleikeissä oli havaittavissa myös sääntöjen toistuvuutta niissä tilanteissa, missä lapset leikkivät samoja leikkejä useampaan otteeseen tutkimusviikon aikana. Sääntöleikit, jotka syntyivät lasten yhteistoiminnan seurauksena tai aikuisen hetkellisestä läsnäolosta tarjosivat lapsille monipuolisemmat mahdollisuudet toteuttaa leikkejään.

### 4.3 Leikkivälineet

Hyvin usein päiväkodissa on määritelty sitä, millaiset leikkivälineet kuuluvat sisäleikkeihin ja millaiset leikkivälineet ulkoleikkeihin. Toisinaan olisi syytä miettiä, voisiko näitä leikkivälineille asetettuja rajoja hieman rikkoa, jolloin lapsille jäisi entistä enemmän mahdollisuuksia käyttää mielikuvitustaan leikkivälineiden rakentamisessa. (Kalliala 2008, 210–211.) Seuraavaksi esittelemme aineistoesimerkin, missä korostuu itse tehtyjen leikkivälineiden merkitys:

Tyttöjen leijaleikki: Huoneen lattialle oli levitetty eläimiä ja ihmisiä, joita lapset keilasivat aikuisten tekemillä lennokeilla. Yksi tytöistä toteaa ”Tämä on leikki ja peli yhtä aikaa”. Aikuisten tekemien lennokeiden avulla mahdollistettiin lapsille uudenlainen leikki, johon pääsivät mukaan myös ne lapset, jotka useimmiten leikkivät yksin. Tässä leikissä yhdistyivät pelin sekä lasten ja aikuisten välinen sujuva yhteistyö. M4

Kuvasta viisi ilmenee, miten tärkeää lapsille on, että aikuiset mahdollistavat omalla toiminnallaan heille uusien ja omatekoisten leikkivälineiden rakentamisen. Tämä auttoi lapsia ymmärtämään, että leikin ei tarvitse aina rakentua kaupallisten leikkivälineiden varaan. Lisäksi havaitsimme, että päiväkodissa lapset jotka leikkivät pääsääntöisesti yksin, pääsivät paremmin leijaleikkiin mukaan. Edesauttoiko lasten leikkiin pääsemistä se, että lapset saivat luoda leikin itse tehtyjen leikkivälineiden avulla. Leijaleikissä kaikki leikkiin osallistuvat lapset olivat lähtökohtaisesti tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden. Tämä auttoi kaikkia lapsia pääsemään osalliseksi yhteiseen toimintaan. Juuri tämänkaltaisia aikuisten virikkeitä osa lapsista tarvitsisi omaehtoiseen leikkiin, koska kaikille lapsille leikin aloittaminen ei ole helppoa.





Kuva 5. Lasten leijaleikki.

Kuvassa viisi lapset keilaavat leijoilla vuoron perään lattialle itse asettamiaan ukkeleita. Jokaisella lapsella oli oma lennokki, jonka hän oli valmistanut yhdessä aikuisen kanssa. Lennokkien avulla keilaus tapahtui. Lapset keilasivat vuoron perään ja jokaisen keilauksen jälkeen he laskivat yhdessä kaatuneiden keilojen määrän. Leikki kesti noin 20 minuutin ajan. Myöhemmin saman päivän aikana lapset kyselivät ryhmän aikuisilta missä omat lennokit olivat, mikä oli osoitus siitä, että lennokkileikki oli lapsille mielekäästä.

Useimmiten lapset leikkivät mielellään samoilla leikkivälineillä ja tutuilla materiaaleilla päivästä toiseen. Pienen tauon jälkeen tutut leikkivälineet saattavat innostaa lapsia uudella tavalla osallistumaan leikkiin ja uusien kontaktien luominen ryhmän sisällä tulee mahdolliseksi. Päiväkodissa tulisi kiinnittää huomiota leikkivälineiden ja materiaalien sijoitteluun, siten että ne olisivat jokaisen lapsen saatavilla. Lisäksi tulisi ottaa huomioon leikkivälineiden ja materiaalien haastavuus, niin että ne olisivat linjassa lasten kehitystason kanssa. Tämä tarjoaisi jokaiselle lapselle mahdollisuuden mielekkääseen toimintaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 186.)

Tutkimusaineistoista kävi ilmi, että 4–5-vuotiaat lapset olivat kiinnostuneita rooli-asuista sekä materiaaleista, jotka edistivät heidän kuvitteellista leikkiä. Haastatte-

luista kävi ilmi, että suurin osa lapsista koki useimmat päiväkodin leikkivälineet mielekkäiksi itselleen ja osasivat myös ilmaista, mitä he leikkivälineillä leikkivät, kuten seuraavat aineistoesimerkit haastatteluaineistosta osoittavat:

”Mä leikin barbeilla ja linnalla ja mä leikin noilla.” (osoittaa roolivaatteita)

H T1

”Mä leikin sienillä, se on sikakivaa ku pitää arvata mikä on myrkkysieni.”

H T4

Noilla (osoittaa legoja, eläimiä ja palikoita) ja joskus mä katon noita kirjoja. Joskus mä leikin tuota autoleikkiä. Sitte mä oon joskus leikkiny noilla ritareilla, magneeteilla ja pehmopalikoilla. H P2

Hyvin moni tytöistä piti barbi ja linna leikeistä sekä lisäksi leikeissä näkyi tämän päivän trendihahmot, kuten Pokemon, Anna ja Elsa sekä Tähkäpää -hahmo. Poikia kiinnostivat autot, legot, eläimet, ritarit ja palikat. Havaitimme, että pojilla oli taito keksiä leikkivälineille uusia merkityksiä sekä rooleja. Huomasimme haastatteluja tehdessä, että osa lapsista etsi haastattelutilassa olevista leikkivälineistä vastauksia heille esittämiimme kysymyksiin. Kuitenkin suurin osa lapsista vastasi hyvin spontaanisti heille esitettyihin kysymyksiin ja lapset kykenivät ilmaisemaan hyvin monipuolisesti omia kokemuksiaan meille.

## 5 RYHMÄDYNAMIIKKA OSANA SUJUVAA LEIKKIÄ

Tässä toisessa opinnäytetyömme tulosluvussa tuomme esille ryhmädynamiikkaan ja ryhmän muodostumiseen vaikuttavia liikkuvia tekijöitä. Ryhmässä toimivien aikuisten on tärkeä olla tietoisia siitä, missä vaiheessa ryhmäytymistä päiväkodin lapsiryhmissä ollaan kulloinkin menossa. Tämän tiedon avulla aikuisten on helpompi tukea lapsiryhmän toimintaa ja kehittää sitä lasten tarpeita vastaavaksi.

Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan ryhmän sisäisiä jatkuvia muutoksia niin ryhmäprosesseissa, -rakenteissa kuin -suhteissa. Sanalla dynamiikka voidaan kuvata ryhmän jäsenten välisiä jännitteitä, kiinnostuksen kohteita sekä tunnetiloja. Ryhmädynamiikan voidaan katsoa muodostuneeksi yksilön omien tavoitteiden ja mieltymysten avulla sekä ryhmän sosiaalisen vuorovaikutuksen välityksellä. (Kataja, Jaakkola ja Liukkonen 2011, 16.)

### 5.1 Ryhmän muodostuminen

Ryhmä muodostuu silloin, kun siinä on jäseniä kaksi tai enemmän. Useimmiten ryhmän toiminnalla on jokin tietty tavoite ja päämäärä, jota kohti ryhmän jäsenet kulkevat. Kuitenkin ryhmän voidaan ajatella muodostuvan myös sattumanvaraisesti ilman tiedostettua päämäärää. Pohjan ryhmälle luo useimmiten sille asetetut toimintatavat ja säännöt. Niihin sitoutuminen auttaa ryhmän jäseniä saavuttamaan yhteistoimintaa. Useimmiten ryhmän ilmapiiri muovautuu vasta ryhmän kehittyessä ja jokaisella ryhmän jäsenellä on vastuu ryhmän toiminnasta. Valtasuhteet, jotka esiintyvät ryhmän sisällä ja saattavat vaikuttaa ryhmän jäsenten toimintaan voivat siirtyä huomaamattaan henkilöltä toiselle. Jokaisella ryhmällä on oma elinkaarensa, mikä määrittelee ryhmän muotoutumista ja sen kehityksen kulkua. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 16.)

Päiväkodin lapsiryhmät olivat kaksi viikkoa ennen aineiston keruun alkua muodostuneet ja sen vuoksi haluamme tuoda lähdemateriaalin ja tutkimustulosten avulla esiin ryhmäytymisen merkitystä sekä siihen liittyviä vaiheita esille. Nämä ryhmän

muodostumisen vaiheet pätevät niin lapsi- kuin aikuisryhmissä. Ryhmän aloittaessa ensimmäistä vaihetta kutsutaan ryhmän muotoutumisen vaiheeksi. Tässä vaiheessa ryhmän sisällä lapset ja aikuiset luovat yhdessä ryhmän toiminnalle sääntöjä ja toimintatapoja, joiden puitteissa ryhmäläiset tutustuvat toisiinsa ja etsivät omaa paikkaansa ryhmästä. Tässä ensimmäisessä vaiheessa kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä uskalla tuoda julki omia mielipiteitään, mikä saattaa kuvastaa jäsenten temperamenttieroja. (Airaksinen ym. 2015 16–17.)

Ryhmän muodostumisen ensimmäistä vaihetta seuraa kuohuntavaihe, joka tuo mukanaan uusia mielipiteitä ja erilaiset persoonallisuuden piirteet saattavat nousta aiempaa vahvemmin esille. Tässä vaiheessa ryhmä alkaa löytää oman hierarkiansa ja lisäksi saattaa alkaa muodostumaan niin sanottuja klikkejä. Ryhmän kehitysvaiheista kolmantena on yhteistoiminnan ja normiutumisen vaihe. Tässä vaiheessa luodaan normit ja roolit toiminnalle sekä ollaan melko samaa mieltä muiden ryhmäläisten kanssa. Usein tässä vaiheessa ryhmäläiset kokevat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja erimielisyyksiä he sietävät entistä paremmin. Tässä vaiheessa päätöksiä tehdään enemmistö päätöksellä sekä kompromissit kuuluvat myös kolmanteen ryhmän kehitysvaiheeseen. (Airaksinen ym. 2015, 17.)

Neljättä ryhmän muodostumisen vaihetta kutsutaan tehtävän suorittamisen vaiheeksi. Tällöin ryhmän jäsenten välinen yhteistyö on parhaimmillaan ja jäsenet tiedostavat oman asemansa ryhmässä. Ryhmä suhtautuu ymmärtävästi erimielisyyksiin ja kielteisinkin tunteisiin. Useimmiten ryhmäläiset ovat jo valmiita luopumaan omasta edustaan, mikäli ryhmän tavoitteiden saavuttaminen sitä edellyttää. Viides ja viimeinen vaihe on ryhmän hajoamisenvaihe. Tällöin ryhmä on perustettu tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Ryhmän hajoamisen seurauksena jäsenten tunteita saattaa kuvastaa haikeus, ahdistus ja/tai jopa helpotus. On syytä muistaa, että ryhmän kehityksen vaiheet eivät näyntyä aina selkeästi. Mikäli ryhmässä kuohuu kovin suuresti saattaa käydä niin, ettei ryhmä saavuta koskaan tätä viimeistä vaihetta. (Airaksinen ym. 2015, 17–18.)

Teimme havaintoja siitä, että molemmissa lapsiryhmissä oli käynnissä ryhmäytymisen ensimmäinen vaihe, missä lapset etsivät omaa paikkaansa ryhmässä ja loivat

suhdetta muihin lapsiin sekä aikuisiin. Osa ryhmien lapsista olivat olleet jo useamman vuoden samassa lapsiryhmässä, mikä näkyi heidän keskinäisistä suhteistaan aikuisten ja osan ryhmän lasten välillä. Lapset, jotka olivat entuudestaan tuttuja toisilleen, hakeutuivat helpommin toistensa seuraan ja vuorovaikutustilanteet muodostuivat heiltä luontevammin. Myös leikin aloittaminen oli näille lapsille helpompaa. Koimme, että nämä lapset olivat saavuttaneet jo ryhmäytymisen neljännen vaiheen. Tämä tarkoitti sitä, että lasten välinen yhteistyö oli parhaimmillaan ja lapset tiedostivat oman paikkansa ryhmässä. Siitä huolimatta, että osa lapsista olivat toisilleen jo entuudestaan tuttuja, jokaisen ryhmään saapuvan uuden lapsen myötä ryhmädynamiikka rakentuu uudelleen. Näissä ryhmissä lapset ja aikuiset loivat keskinäisiä suhteita sekä etsivät omia rooleja ryhmän sisällä. Havaitimme ryhmäprosessien erivaiheiden ilmenemisen lapsiryhmien sisäisessä toiminnassa tutkimusviikon aikana.

## **5.2 Keskinäiset suhteet lapsiryhmässä**

Lapsen aloittaessa päiväkodissa hänen ei ole mahdollista itse valita ryhmäänsä, vaan hänen tehtävänä on sopeutua päiväkodin määrittelemän ryhmän jäseneksi. Se, miten lapset sopeutuvat osaksi uutta lapsiryhmää, siihen vaikuttavat paljolti lasten omat persoonallisuuden piirteet, ikä sekä kehitystaso. Liisa Keltikangas-Järvisen mukaan jo syntymän hetkellä lapselle muodostuu sosiaalinen temperamentti, joka määrittelee, miten lapsi kykenee muodostumaan osaksi ryhmää. Ryhmän aikuisten tehtävänä on oppia tuntemaan lapsen yksilölliset temperamenttipiirteet ja hyväksymään jokainen lapsi omana itsenään. Ryhmässä vastaan tulevat vastoinkäymiset eivät ole lapsille aina helppoja ja he ovat oikeutettu saamaan aikuisten tukea näihin tilanteisiin tarpeen mukaan. (Järvinen & Mikkola 2015, 29.)

Havaintojemme pohjalta voimme sanoa, että aikuisten tärkeimpiä tehtäviä toimintakauden alussa oli tutustua jokaiseen lapsiryhmän lapseen ja heidän perheisiin. Tätä tutustumisprosessia auttoi Tenavakodin päiväkodilla se, että ensimmäisille viikoille aikuiset eivät olleet toteuttaneet aikataulutettua toimintaa vaan päivät rakentuivat lasten tarpeita ja mielenkiinnon kohteita mukaillen. Päiväkodissa pienryhmätoiminta oli kuitenkin otettu käyttöön heti ensimmäisistä päivistä lähtien.

Hyvin vähän on saatavilla tietoa siitä, millainen merkitys ryhmäkoolla on lapselle itselleen. Kuitenkin asiantuntijoiden mukaan ryhmän koolla on merkitystä lapselle, koska suurissa ryhmissä lapset eivät kykene luomaan ystävyys- ja vertaissuhteita niin nopeasti kuin pienemmissä ryhmissä. Mikäli aikuiset osaavat luoda ryhmään oikeanlaisen me -hengen tämä auttaa lapsia pääsemään osallisiksi ryhmän sisällä ja muodostamaan lasten välisiä vuorovaikutus- ja ystävyysuhteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 29.)

Tutkimushetkellä lapsimäärät ryhmissä olivat normaalia alhaisempia. Pienet ryhmäkoot näimme niin lasten kuin aikuisten hyödyksi, koska aikuisten oli helpompi tutustua lapsiin yksilöllisemmin ja myös lasten oli helpompi lähestyä oman ryhmän aikuisia sekä muita lapsia. Mielestämme lasten näkökulmasta keskinäisten suhteiden luominen oli helpompaa lähteä toteuttamaan pienemmässä ryhmässä. Tämä mahdollisti myös ystävyysuhteiden rakentumisen luontevammin.

Ystävyysuhteet ovat tärkeä osa lasten arkea päiväkodissa. Lapset kokevat arjen päiväkodissa ystävän kanssa useimmiten turvallisemmaksi, läheisemmäksi ja mukavammaksi, verrattuna siihen, mitä arki olisi ilman ystävyysuuhdetta. 4–5-vuotiaat lapset kokevat ystävyysuhteet hyvin tärkeiksi ja ne syvenevät entisestään ryhmäytymisen myötä. Luottamukselliset ja kiinteät ystävyysuhteet vahvistavat lasten itsetuntoa ja vuorovaikutustaitoja, enemmän kuin mitkään muut suhteet lapsuudessa. Näin ollen hyvien ystävyysuhteiden merkitys lasten kehitykselle on tärkeää. Ystäviä lapsi ei tarvitse useita, jo yksikin ystävä täyttää yksittäisen lapsen tarpeet. Ystävien väliset kanssakäymiset ja arjen yhteinen tekeminen edistävät lasten välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Uudessa ryhmässä aikuisen tulee järjestää lapsille aikaa ja mahdollisuuksia tutustua luontevasti ja rauhassa toisiinsa sekä luoda keskinäisiä suhteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 31–32.)

Tutkimusjaksolla tekemämme havainnot osoittivat, että ystävyysuhteiden merkitys korostui Tenavakodin päiväkodin lapsiryhmissä. Lapset, jotka olivat jo pidemmän aikaa tunteneet toisensa, heidän väliset ystävyysuhteensa olivat vahvistuneet ja ystävät olivat kasvaneet niin sanotusti yhteen sekä ystävät tunsivat toistensa tavat toimia. Ystävyysuhteiden laatu heijastui myös lasten leikkeihin, missä ystävien oli

helpompaa muodostaa leikkejä ilman aikuisten tarjoamia virikkeitä. Lapset, jotka olivat juuri aloittaneet päiväkodissa, tutustuivat vasta ryhmään, tiloihin ja välineisiin. Tulkitsimme, että tästä syystä näiden lasten kohdalla leikki muodostui useimmiten yksin leikittäväksi leikiksi ilman ystävää. Seuraavaksi tuomme esille aineistoesimerkin, missä havaitsimme ystävyysuhteiden ilmenemistä:

Ystävyysuhteiden laatu heijastui keskinäisessä kanssakäymisessä leikin aikana, missä pidempään toisensa tunteneet lapset leikkivät pidempikestoisemmin, keskittyneemmin ja tiiviimmin yhdessä ajoittain mukautuen myös toisen tahtotilaan. Toisin kuin lapset, jotka olivat tunteneet toisensa muutaman päivän ajan, olivat arkoja hakeutumaan yhteisiin leikkeihin muiden lasten kanssa ja nämä lapset jäivät useammin leikkimään yksin. Leikissä näkyi myös se, ettei lapsilla ollut yhteistä historiaa, vaan leikin lomassa lapset rakensivat itsestä ja toisesta mielikuvaa kaverina ja leikkijänä. Leikki toimi ikään kuin välittäjäaineena kahden vieraan lapsen välillä. M3

Lasten väliset ystävyysuhteet ilmenivät leikkien aikana. Lapset, joiden välillä vallitsi ystävyysuhteet, näiden ystävien keskinäinen leikki oli monipuolisempaa ja ajallisesti pidempään kestävä. Saattoiko tähän vaikuttaa se, että ystävät olivat jo entuudestaan tietoisia siitä, millaisista leikeistä ystävä pitää ja mistä ystävä on kiinnostunut. Lapset, jotka leikkivät yksin olivat useimmiten ilman ystävää. Oli myös tilanteita, missä leikit mahdollistivat toisen lapsen läsnäolon ja auttoi yksin leikkiviä lapsia muodostamaan keskinäisiä suhteita sekä tutustumaan entuudestaan tuntemattomiin lapsiin. Toivomme, että mahdollisimman moni uusi lapsi sai kokea ystävyysuhteiden rakentumista leikin välityksellä sekä entuudestaan päiväkodissa olleet lapset pääsisivät rakentamaan uusia ystävyysuhteita.

### **5.2.1 Lasten roolit**

Lasten väliset roolit ja suhteet ovat kerran muodostuessaan lapsiryhmässä varsin muuttumattomia. Lapsilta tulee hyvin helposti palautetta siitä, millaisena leikkitoveri tai ystävä nähdään ryhmän sisällä. Tällä on merkitystä lasten itsetunnon ja minäkuvan kehitykseen, joten ei ole lainkaan yhdentekevää, miten esimerkiksi palaute tulisi lapselle antaa. Mikäli lapset saavat kokea turvallisuuden tunnetta päiväkodissa, he uskaltavat eri tavalla kokeilla uusia rooleja ja -asioita ryhmässä. Päiväkodin aikuis-

ten tärkeä tehtävä on tunnistaa oman lapsiryhmän ryhmädynamiikka mahdollisimman hyvin. Aikuisten tulee ottaa huomioon lasten ikä- ja kehitystaso, jotka vaikuttavat lasten tapoihin toimia ryhmässä ja liittyä osaksi lapsiryhmää. (Järvinen & Mikkola 2015, 32–33.)

Heleniuksen (2008, 57–60) mukaan lasten toimiessa päiväkodissa osana lapsiryhmää, samanaikaisesti heidän asemansa muovautuu tietyntyyppisiksi ryhmän sisällä. Ryhmässä olevat lapset alkavat hyvin nopeasti ennakoida sitä, miten esimerkiksi toiset lapset käyttäytyvät. Jokainen lapsi saa ryhmässä itselleen tietynlaisen roolin ja tämä rooli vaikuttaa lähes yhtä merkittävästi kuin se millaiseksi aikuinen suunnittelee ryhmän rakentuvan. Lapsille syntyvät roolit saattavat poiketa siitä, millaisina lapset itse näkevät ja kokevat itsensä osana ryhmää. Ryhmän muut lapset määrittelevät ja lokeroivat jokaisen lapsen tiettyyn järjestykseen, mikä ei aina ole oikeudenmukainen lasta kohtaan. Tämä lokerointi synnyttää myös ryhmän sisäisiä rooleja. Osa lapsista voi saada sellaista rooleja, jotka eivät ole heidän persoonallisuudelleen tyypillisiä tapoja toimia ja roolit saattavat joskus olla ristiriidassa lasten omien luonteenpiirteiden kanssa. Palaute, jonka lapsi saa aikuiselta ristiriitaisen käytöksen seurauksena, saattaa vaikuttaa lapsen itsetunnon kehitykseen sekä roolien syntyyn. Lisäksi roolien syntyyn saattaa vaikuttaa myös lasten omat perhetilanteet.

Aineistostamme kävi ilmi, että päiväkodissa lasten roolit ovat vahvasti sidottuja lasten omiin perheisiin. Rooleissa ilmenivät myös sisarussuhteet sekä se, oliko lapsi perheen ainoa lapsi vai ei. Lapset, joilla oli omia sisaruksia, heidän oli helpompaa vastaanottaa uusia perhesidonnaisia rooleja leikeissään ja roolin valitseminen tapahtui spontaanimmmin kuin lapsilta, joilla ei ollut kokemusta sisarussuhteista. Perhesidonnaisuus ilmeni myös lapsihaastatteluissa, joissa osa lapsista toivat itse esille perheenjäsenten merkitystä leikeissään ja niissä esiintyvissä rooleissa. Seuraavaksi aineistoesimerkkejä, joissa ilmenee perhesidonnaisuutta:

Mä leikin kotona isosiskon, pikkusiskon, äidin ja isän kans. Mä haluan leikkiä isosiskoja, vauvaa ja äitiä, koska tytöt tekee niin. H T2

Pikkusiskojen kans mä leikin vähä kaikkee. Mä en oo ikinä leikkiny sis-kojen kans kirjastoa, vaikka mulla on niin paljo kirjoja kokonainen hyllylinen. H T3



Tyttö toi haastattelussa esille, miten hän leikkii eri perheenjäsenten kanssa (H T2). Saattaako tämä ilmaista sitä, että hänellä ei ole ystäviä ja leikkitovereita, vaan perheenjäsenet korvaavat hänen tilanteessaan ystävät ja leikkitoverit tytön leikkiesseen kotona. Vai saattoiko tämä kertoa sen, että kotona hänen kanssaan ei varsinaisesti leikkinyt, vaan hän leikki kaikkea oppimaansa eri perheenjäsenten toiminnan pohjalta.

Toisen tytön haastattelusta ilmeni, että hän leikkii pikkusisarten kanssa (H T3). Jäimme miettimään, leikkikö tyttö pikkusisarten kehityksen kulkuun rinnastettavia leikkejä sekä pikkusisarten rooleihin sidottuja leikkejä vai leikkikö hän oman kehitystason mukaisesti roolileikkejä, mikä edistää mallioppimista pikkusisarten keskuudessa. Tämänkaltainen toiminta varmasti tukee pikkusisarten leikkitaitojen kehitystä, mutta itse tytölle olisi tärkeää saada leikkiä myös ikäistensä seurassa. Toivomme, että tyttö löytäisi oman paikan lapsiryhmässä ja kykenisi toimimaan muiden ryhmän lasten kanssa leikkien aikana, ettei hänen roolikseen lapsiryhmässä muodostuisi sivustaseuraajan rooli, joka leikkii pääsääntöisesti yksin.

## **5.2.2 Tyttöjen ja poikien roolien eroavaisuudet**

Nykyään yhä paremmin otetaan huomioon poikien ja tyttöjen erilaiset tarpeet varhaiskasvatuksessa ja niihin pyritään vastaamaan ymmärtävämmiin kuin aikaisemmin. Tutkimukset ovat osoittaneet, että tytöt ja pojat suhtautuvat esimerkiksi sääntöihin ja rajoihin hiukan eri tavalla. Tytöt pitävät saamastaan luottamuksesta ja yhteisymmärryksestä sekä heidän kanssaan on helpompaa sopia tilannekohtaisesti, miten kussakin tilanteessa menetellään. Toisin kuin pojat tarvitsevat useimmiten selkeät säännöt joita kaikkien tulisi noudattaa tinkimättömästi. Yhtenäiset säännöt edistävät tutkitusti poikien turvallisuuden tunnetta. (Likitalo-Lehtinen 1998, 29.)

Pojilla on tyttöihin verrattuna enemmän ystäväverkostoja ja he myös leikkivät enemmän ryhmässä kuin pareittain. Ryhmän sisällä poikien keskuudessa on selkeä johtaja, jolla on vahva status. Toisin kuin tyttöjen keskuudessa leikit syntyvät useimmiten parhaan ystävän kanssa kahden ja kolmas leikkitoveri mahtuu hyvin harvoin samaan leikkiin mukaan. Tyttöjen leikeissä ei nouse esiin selvää johtajaa, vaan he

pyrkivät säilyttämään keskinäisen yhdenvertaisuuden. Tytöt osaavat suhtautua leikkitoveria kohtaan myös hyvin ilkeästi, mikäli he eivät pidä leikkitoveriaan ystävänsä. Lasten keskuudessa on myös poikia, joista ei tule automaattisesti leikin johtajia. Tällaiset lapset oppivat mukautumaan, ottamaan ja antamaan käskyjä sekä pitämään puoliaan sellaisissa tilanteissa, joissa toisella osapuolella on häntä itseään korkeampi status, suurempi koko, ikä, luottamus, kokemus tai jokin muu yksilöön vaikuttava tekijä. (Hopearuoho-Saajala & Keskinen 1998, 62–63.)

Toisin kuin Hopearuoho-Saajala ja Keskinen toteavat, me havaitsimme tyttöjen leikeissä selvästi esiintyvän johtajan roolin. Tutkimustulokset osoittivat, että tyttöjen leikeissä esiintyi johtajanrooli useammin kuin poikien leikeissä. Tulkitsimme, että johtajanroolin ilmenemiseen vaikutti hyvin pitkälti lasten persoonallisuuden piirteet. Seuraavista aineistoesimerkeistä voidaan havaita leikeissä ilmeneviä roolijakaumia:

Kolmen tytön välinen leikkitilanne, jossa mielestämme näkyi selvästi johtajanrooli. Tyttöjen ponileikin aikana tyttö 1 määritteli leikin kulkua ja esitti muille leikkijöille erinäisiä vaatimuksia ja ehtoja. Tyttö 2 toteaa: Sulla on taas enemmän leluja ku mulla.” Tyttö 1 toteaa: ”Tää on leikissä äiti ja tää voi määrätä.” Tyttö 2 vastaa: ”Mua ei enää kiinnosta tää leikki.” Tyttö 1 toteaa: ”No, hyvä on. Saata tämän koiran, mutta muista että mä oon äiti ja mua pitää kuunnella. Tyttö 3 on seuraajan roolissa ponileikin aikana. M5

Kahden tytön välinen leikkitilanne, jossa leikin sisältö muodostui Tähtäpää -elokuvan pohjalta. Tyttö 1 jakoi leikin roolit ja ohjasi sen kulkua. Tyttö 2 oli selvästi tyytymätön hänen valitsemaansa rooliin, mutta tyytyi valintaan pysyäkseen leikissä mukana. Leikkijöiden luonteenpiirteet tulivat selvästi esiin, koska tyttö 1 jatkoi leikin edetessä muiden lasten roolien määrittelemistä. M3

Molemmissa leikkitilanteissa roolit määräytyivät heti leikin aloitusvaiheessa. Yksi tytöistä toimi niin sanotusti johtajan roolissa ja määritteli leikin kulkua. Leikkitilanteessa (M5) johtajatyttö ajatteli, että hänen ollessa äiti, on hänellä enemmän oikeuksia määrätä leikkiä, kuten äidillä kotona. Johtajatyttön ehdottomuus vaikutti toisten leikissä olleiden lasten motivoitumiseen leikkiä kohtaan ja sai johtajatyttö suhtautumaan uudella tavalla leikkiin. Hän ei tämän jälkeen ollut enää niin ehdoton leikissä, vaan hän antoi tilaa toisen tytön roolille. Kuitenkin hänen piti asettaa ehto sille, mikäli hän suopuu omasta ehdottomuudestaan, hän toimii siitä huolimatta äidin roolissa ja

häntä tulee äitinä kuunnella. Molemmat leikit saivat kuitenkin jatkaa, kun leikki-tilanteiden johtajatytöt omissa rooleissaan antoivat tilaa myös muiden rooleille ja muutkin lapset pääsivät toimimaan leikeissään. Lasten leikeissä oli havaittavissa, että pojat ja tytöt leikkivät useimmiten erillisinä toisistaan. Tulkitsimme, että tämä saattoi johtua siitä, kun ryhmän jäsenet eivät tunteneet vielä niin hyvin toisiaan.

Jäimme miettimään, oliko perheiden sisäisillä toimintatavoilla vaikutusta leikeissä esiintyviin tyttöjen ja poikien välisiin roolijakoihin. Heijastuiko esimerkiksi lapsen asema oman perheen sisällä leikeissä esiintyvissä rooleissa myös päiväkodissa. Kuitenkin päiväkodin arjessa vanhemmuuteen ja sisarussuhteisiin sidottavat fyysiset roolit esiintyivät hyvin vahvasti lasten leikeissä ja arjen toiminnassa, niin on täysin ymmärrettävää, että näiden roolien sisäiset tekijät ilmenivät myös lasten leikin rooleissa. Näitä olivat esimerkiksi kyvyt suhtautua ja/tai kohdata samaa sekä eri sukupuolta olevat leikkiverit.

### **5.3 Pienryhmätoiminta ja aikuiset**

Lasten keskuudessa pienryhmätoiminnan lähtökohtana on vahvistaa ja syventää ryhmän sosiaalisia taitoja. Nykypäivänä pienryhmätoiminnasta on tullut olennainen osa päiväkotien arkea ja toimintaa. Niin lasten kuin aikuisten keskuudessa on pienryhmässä toimimisesta myönteisiä kokemuksia. Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014) on esitetty pienryhmätoiminnan tavoitteet ja lähtökohdat. Pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsille turvallisen ja ennakoitavan arjen. Tämä auttaa lapsia solmimaan vertaissuhteita ja suunnittelemaan omaa toimintaa sekä valintoja hoitopäivän aikana. Myös aikuisille syntyy myönteinen kokemus pienryhmätoiminnasta, jonka myötä aikuisille tarjoutuu mahdollisuus kohdata lapset yksilöllisemmin jokaisena päiväkotipäivänä. (Järvinen & Mikkola 2015, 39.)

Teimme havaintoja siitä, että pienryhmätoiminta Tenavakodilla tuli tutkimusjakson aikana vahvasti esille, vaikka lapsiryhmien toimintakausi oli vasta aluillaan. Pienryhmätoiminta näyttäytyi esimerkiksi aamupäivisin lapsiryhmän jakautumisella kahdeksi pienryhmäksi. Ensimmäinen osa lapsiryhmästä lähti ulkoilemaan aikuisen kanssa, toisten lasten jäädessä leikkimään sisätiloihin. Pienryhmiin jakautuminen

auttoi lapsia tekemään valintoja leikkien suhteen. Lapsille tarjoutui mahdollisuus leikkiä pienryhmän myötä monipuolisemmin ja lapset kykenivät tekemään valintoja leikkien suhteen itsenäisemmin. Tulkitsimme, että pienryhmässä toimiminen auttoi myös aikuisia tukemaan lasten leikkejä yksilöllisemmin, sekä samanaikaisesti rakentamaan aikuisen ja lapsen välistä suhdetta. Seuraavaksi tuomme esiin aineistoimerkin lapsen ja aikuisen välisestä toiminnasta:

Lasten lähtökohdat leikkiin olivat erilaiset. Osa lapsista oli leikissä vain leikkiäkseen toisten lasten kanssa, mutta osa lapsista haki leikin avulla aikuisen huomion. Aikuisen toiminnalla on merkittävä vaikutus leikkitalanteeseen. Hän voi rikastuttaa leikkiä tai tukahduttaa sen. Aikuinen joka on aidosti kiinnostunut osallistumaan lasten leikkitalanteisiin, rikastutti lasten leikkejä omalla toiminnallaan. Aikuinen koki, että leikkitalanteen alussa tapahtuva leikkivälineiden levittäminen oli jo osa leikkiin ryhtymistä. Aikuinen joka näyttäytyi lasten silmissä välinpitämättömältä leikkiä kohtaan, omalla toiminnallaan tukahdutti leikin. M3

Leikeissä esiintyi tilanteita, missä leikki toimi välittäjäaineena myös lapsen ja aikuisen välisen suhteen muodostumisessa. Leikin avulla osa lapsista sai aikuisen huomion itseensä ajoittain valitsemalla myös sellaisia leikkejä, joita päiväkodissa ei saanut leikkiä, kuten juosta lapsiryhmän tiloissa ja käydä keskustelua korkealla volyymitasolla. Tämän tehdessään lapset saivat välittömästi aikuisen huomion. Aikuisen läsnäolo lasten leikeissä oli ajoittaista. Silloin kun aikuinen oli leikkitalanteessa aidosti läsnä, lapsi sai kokea turvallisuuden tunnetta leikin aikana.

Kävimme aikuisten kanssa keskusteluita tutkimusjakson aikana. Eräs lapsiryhmän aikuinen koki, että leikkivälineiden valitseminen ja niiden levittäminen ovat jo osa lasten leikkejä. Mielestämme tämä on vasta lapsen valmistautumista leikkiin ja leikkivälineiden valitseminen virittää lapsen mielen itse leikkitalanteelle. Tutkimusjaksolla aikuiset olivat hyvin kiireisiä, mikä on täysin ymmärrettävää, kun toimintakausi oli juuri alkanut ja lapsiryhmän toiminta on täysin heidän vastuullaan. Mietimme olisiko aikuisten työtehtäviä, jotka liittyivät toiminnan suunnitteluun voinut hoitaa hie-man porrastetusti, jotta edes yksi aikuinen olisi ollut läsnä lasten leikeissä.

Aikuisten tehtävänä on vastata lapsiryhmän ryhmäytymisestä, ohjaamisesta ja arjen toimintojen suunnittelusta. Lapsiryhmän tarpeet ja pedagogiikka luovat pohjan lapsiryhmän toiminnalle. Myönteinen ilmapiiri lapsiryhmässä on ensiarvoisen tärkeää, koska tämä innostaa lapsia leikkimään, tutkimaan ja oppimaan yhdessä aikuisen

sekä muiden lasten kanssa. Jokaiselle lapselle tulisi jäädä myönteinen kokemus varhaiskasvatuksesta ja lapset saisivat kokea itsensä tärkeäksi, ainutlaatuiseksi sekä arvostetuksi lapsiryhmässä omana itsenään. Aikuisilta edellytetään kykyä sensitiivisyyteen, jotta ryhmän lapset saisivat kokea aikuisen aitoa läsnäoloa ja välittämistä. Koko lapsiryhmän ollessa paikalla aikuisen tulee kyetä muuntumaan tilanteeseen ja pystyä ohjaamaan ryhmää selkeästi sekä johdonmukaisesti suuresta koosta riippumatta. (Järvinen & Mikkola 2015, 42.)

Myös Kalliala (2008, 64) kuvaa aikuisten sitoutuneisuuden merkitystä lasten leikkejä kohtaan kolmen tekijän avulla, joita ovat sensitiivisyys, aktivointi ja autonomia. Sensitiivisyydellä hän tarkoittaa aikuisen kykyä tunnistaa lasten tunnetiloja ja vastata niihin. Aktivoinnilla hän luonnehtii aikuisten kykyä motivoida lapsia taitavasti ja tarkoituksenmukaisesti stimuloiden heidän välisiä keskustelujaan, edistäen lasten ajattelua sekä rikastuttaen heidän toimijuuttaan. Autonomia taas viittaa lasten mahdollisuuksiin tehdä valintoja itsenäisesti. Aikuisten tulisi luoda mahdollisuuksia lasten kokeiluille, rohkaista heitä aloitteellisuudelle sekä vastuullisuudelle.

Teimme havaintoja siitä, että päiväkodin aikuisilla oli vahva ammatillinen osaaminen ja kyvyt kohdata jokainen lapsi sitoutuneesti leikkien hetkillä. Tutkimusjakson aikana aikuisilla sattui olemaan niin paljon erilaisia työtehtäviä, että leikkitalanteissa tapahtuva kohtaaminen jäi vähäiseksi. Aikuisten ja lasten väliset kontaktit tutkimusjaksolla liittyivät lasten ohjaamiseen ja pienryhmien jakamiseen. Seuraavaksi aineistoesimerkki, missä aikuinen ohjasi lapsia leikin aloitusvaiheessa:

Aikuinen ohjasi kolme lapsista kotileikkiin. Leikkiin lähti tyttö ja kaksi poikaa. Leikki lähti käyntiin hyvin spontaanista ja lapset itse määrittelivät roolinsa. Tyttö samaistui äidin rooliin ja poika isän rooliin. Toinen pojista valitsi roolikseen sairaanhoitajan. M4

Aikuinen ohjasi taidokkaasti kolme lasta kotileikkiin. Ohjauksen hetkellä aikuisen toiminnasta ilmeni, että hän tunsu entuudestaan ohjauksen kohteena olevat lapset ja hän osasi jakaa lapsiryhmää pedagogista silmää käyttäen. Aikuinen valitsi yhden tytön ja kaksi poikaa pienryhmään. Tyttö oli hyvin taitava leikkijä, joka tarjosi pojille mallioppimisen mahdollisuuden. Kolmen lapsen pienryhmä toi pojista tutkijoille uudenlaisia piirteitä esille, joita isossa lapsiryhmässä emme olleet aikaisemmin havainneet. Esimerkiksi roolivalinnat pojat kykenivät tekemään hyvin spontaanisti

pienryhmässä, toisin kuin tähän asti pojat olivat olleet pikemminkin sivustaseuraajia ison lapsiryhmän ollessa koolla.

Tutkimusjakson myötä jäimme miettimään aikuisen roolia leikki-ilanteissa, koska emme saaneet suoranaista vastausta asiasta. Havaitimme, että aikuiset olivat hyvin hetkellisesti läsnä lasten leikeissä tai tukemassa lapsia leikki-ilanteissa. Saattoiko aikuisen läsnäolon vähäinen määrä johtua siitä, että uuden toimintakauden suunnitteluun ja aloittamiseen liittyvät työtehtävät työllistivät heitä suuresti vai halusivatko aikuiset antaa meille tutkijoille tilaa toimia tutkimuskentällä rauhassa? Näiden ajatusten ohessa mietimme, saattoiko tämä mahdollisesti olla aikuisten normaali tapa toimia lasten vapaan leikin aikana?

## 6 KEHITTÄMISEHDOTUSENA LEIKKITAULUT PÄIVÄKODILLE

Tässä luvussa esittelemme tutkimustulosten pohjalta laatimamme kehittämissuunnitelman Tenavakodin päiväkodin lapsiryhmille. Valtaistavat sosiaalityön -menetelmät harjoittelu tarjosi meille mahdollisuuden toteuttaa opinnäytetyö laajemmassa mittakaavassa ja näin ollen tutkimuksen lisäksi meille tarjoutui mahdollisuus kehittää päiväkodin toimintaa kehittämissuunnitelman muodossa. Mielestämme on tärkeää, että kehittämissuunnitelmasella on jokin tavoite tai päämäärä. Sen vuoksi kehittämissuunnitelmasemme tavoitteena on edistää lasten osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia päiväkodin lapsiryhmissä vapaan leikin aikana.

Kehittämistyön lähtökohtana on konkreettiseen muutokseen tähtäävä toiminta, jolla tavoitellaan parempaa tai tehokkaampaa toimintatapaa aikaisempaan verrattuna. Kehittämisen keskeinen elementti on tavoitteellisuus, mihin myös me olemme pyrkineet. (Toikko & Rantanen 2009, 16.) Tutkimuskysymysten pohjalla oli ajatus siitä, että haluamme selvittää, onko päiväkodilla tarvetta kehittämiselle, mikä edistäisi lasten osallisuutta ja vaikuttamista. Myös yhtenä yhteiskunnallisena isona teemana olemme havainneet olevan viime aikoina lasten osallistamisen merkitys varhaiskasvatuksessa. Tähän teemaan liittyen halusimme kehittää päiväkodille työvälineen, joka edistää lasten osallistamista. Keskeinen osa lasten osallistamista on, että lapset itse saavat vaikuttaa omiin valintoihin arjessa, eikä aikuiset ole tekemässä valintoja lasten puolesta. Tutkimuksemme myötä ilmeni, että lasten valinnoille tulisi antaa enemmän tilaa ja mahdollisuuksia näkyä. Jokaiselle lapselle valintojen tekeminen keskustelemalla aikuisen kanssa ei ole helppoa. Sen vuoksi tuomme esille, miten valokuvat toimivat yhtenä vartenotettavana vaihtoehtona lapsille valintojen tekemisessä.

### 6.1 Lapsen vapaus valita leikkejä

Kun lapset saavat olla mukana päätöksenteossa omaa elämää koskien jo lapsuuden ensimmäisistä vuosista lähtien, heille kehittyvät valmiudet tehdä päätöksiä helpommin myös myöhemmässä vaiheessa elämää. Kehittämissuunnitelman avulla

suuntaamme katseet aikuisten ja lasten väliseen toimintaan ja haluamme tuoda esille päiväkodin henkilökunnalle lasten valinnan vapauden nykytilaa. Sen vuoksi haluamme herätellä aikuisten ja lasten välisiä valtasuhteita päiväkodin arjessa. Miltä päiväkodin aikuisista tuntuisi pohtia omaa suhtautumistaan lasten valintojen tekemiseen ja sen mukana tuomiin seurauksiin?

Lasten ja aikuisten väliset suhteet ovat ihmissuhteita siinä määrin missä muutkin ihmissuhteet, joita kohtaamme jokapäiväisessä elämässä. Lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa päävastuu ja valta ovat aikuisen käsissä, millä tarkoitamme sitä, että aikuisen tehtävänä on määritellä raamit päiväkodin toiminnalle. Näiden raamien puitteissa lapset ja aikuiset saavat toimia turvallisesti arjen keskellä. Jo lainsäädännössä on määritelty lapsen oikeudesta aikuisen huolenpitoon, lohdutukseen, suojaan ja turvaan, mutta mielestämme vastavuoroisesti aikuinen ei voi odottaa tässä ihmissuhteessa lapselta samankaltaisia asioita kuin esimerkiksi toiselta aikuiselta (L21.08.1991/60).

Lasten ja aikuisten välisestä vallasta puhuttaessa tulisi muistaa, että valta ja vastuu kulkevat rinnakkain. (Gjerstad 2015, 14–15.) Mikäli aikuinen kykenee kuuntelemaan, mitä lapsella on kerrottavana. Tämä auttaa heidän välisen luottamuksen lujittumista, eikä lapsen tarvitse kokea eriarvoisuutta siitä, ettei häntä kuunneltaisi (Järvi 2014, 60–61). Toivoisimme, että lapset tulisivat kuunnelluiksi, ymmärretyiksi ja hyväksytyiksi lapsiryhmissä omana itsenään. Sen vuoksi haluaisimme ojentaa aikuisille kysymyksen siitä, voisiko valtaa valinnan vapauteen ”lainata” lapselle leikin ajaksi?

Kyse on uudelleen ajattelusta, millä haluamme herätellä aikuisia pohtimaan suhtautumistaan lasten tekemiä valintoja kohtaan leikkitalanteissa. Miksi asiat ovat sillä tavoin kuin ne ovat? Minkä vuoksi ne ovat juuri näin ja miksi ne eivät voisi olla toisin? Ehdotus uudelleen ajattelemisesta suuntaa katseet luovaan tarkasteluun, syiden analysoimiseen, nykyhetken havaitsemiseen sekä näkemään uudet ratkaisut muutoksen mahdollisuutena. (Lampikoski & Lampikoski 2004, 238–239.)



## 6.2 Työväline päiväkodin arkeen

Tutkimuksen myötä meille heräsi ajatus siitä, voisimmeko helpottaa aikuisten ja lasten välistä toimintaa jonkin työvälineen avulla, missä lapset saisivat vaikuttaa valitsemiinsa leikkeihin muullakin tavoin kuin neuvottelemalla asiasta aikuisen kanssa. Kuvassa kuusi on leikkitaulu, jonka kehitimme molempiin tutkimuskentän lapsiryhmiin. Leikkitaulun avulla pyrimme edistämään lasten valinnan vapautta omassa lapsiryhmässä. Näin ollen lapsille tarjoutuu mahdollisuus valita itse, missä leikkutilassa ja kenen kanssa he haluavat leikkiin ryhtyä. Toivomme, että pystymme leikkitaulujen avulla helpottamaan myös aikuisten työmäärää. Näin ollen lapset eivät aina tarvitsisi aikuista leikin valinnan vaiheeseen, vaan opittuaan leikkitaulun käytön, lapset osaisivat itsenäisesti tehdä valintoja leikkien suhteen oman nimilapun avulla. Lapsilla on mahdollisuus leikkitaulun avulla valita leikkutila, leikkivälineet ja leikit. Näiden valintojen myötä lapset pystyvät luomaan keskinäisiä suhteita ja jokainen lapsi olisi leikin valintaa tehdessä tasavertaisessa asemassa toisiinsa verrattuna.



Kuva 6. Leikkitaulu Tenavakodille työvälineeksi.

Leikkitauluja varten kuvasimme lapsiryhmien käytössä olevat leikkitilat, joita oli seitsemän. Rakensimme leikkitaulut sellaisiksi, että lasten on mahdollisuus valita leikkitila neljästä vaihtoehdosta. Mikäli lapsiryhmien käytössä on samanaikaisesti kaikki seitsemän leikkitilaa, se ei mielestämme ole toimiva ratkaisu. Neljän leikkitilan käyttö tuo aikuiset ja lapset lähemmäksi toisiaan, eikä leikkitilat ole sijoittuneet niin etäälle toisistaan. Lapsiryhmien aikuiset voivat valita leikkitauluihin leikkitilat parhailla katsomillaan tavoilla. Esimerkiksi sen mukaan pystyykö yksi aikuinen seuraamaan saman aikaisesti kahdessa eri leikkitilassa toimivaa pienryhmää ja valita sen vuoksi esimerkiksi kaksi vierekkäistä leikkitilaa. Leikkitaulun ajatuksena on, että jokaisessa leikkitilassa leikkisi enintään viidestä seitsemään lasta, jotta samanaikaisesti myös pienryhmätyöskentely pääsisi toteutumaan.

Leikkitaulut ovat olleet päiväkodin käytössä kahden kuukauden ajan loppuvuodesta 2016. Käyttökokemuksia leikkitauluista keräsimme keskustelemalla lapsiryhmien aikuisten kanssa. Teimme keskusteluiden pohjalta muistiinpanoja ja niiden avulla kirjassimme käyttökokemukset opinnäytetyöhömmö. Keskusteluista kävi ilmi, että leikkitaulut ovat arkea helpottava työväline päiväkodin toiminnassa. Aikuiset kokivat, että seitsemästä valokuvasta heidän on helppoa valita, mitkä leikkitilat ovat kulloinkin käytössä. Suurin osa lapsista oli oppinut melko nopeasti leikkitaulun käytön. Leikkitaulu oli pyritty rakentamaan jo lähtökohtaisesti riittävän yksinkertaiseksi käyttää. Lapsiryhmien aikuisten mukaan leikkitaulut ovat tulleet osaksi päiväkodin arkea.

Tutkimusjakson jälkeen päiväkotiin on tullut muutoksia ja lapsiryhmissä on 3–5-vuotiaita lapsia. Lisäksi käyttökokemuksista ilmeni, että lapsiryhmien 4–5-vuotiaat lapset osaavat käyttää leikkitauluja itsenäisesti. Lapset, jotka ovat lähempänä kolmea ikävuotta, tarvitsevat vielä aikuisen tukea valintoja tehdessään. Mielestämme on hienoa huomata, että päiväkodin aikuiset pystyvät soveltamaan leikkitaulua eri ikäisten lasten kanssa, eivätkä leikkitaulut ole jääneet käyttämättä vain sen vuoksi, että ne eivät toimi kaiken ikäisten lasten kanssa alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti.

## 7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavaksi kerromme tutkimustulostemme pohjalta tekemiämme johtopäätöksiä. Sen lisäksi vastaamme tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää 4–5-vuotiaiden lasten suhdetta leikkiin. Lisäksi tavoitteena oli tutkia miten lapset itse kertovat ja kokevat leikkien muodostuvan päiväkodissa sekä mikä merkitys aikuisen läsnäololla on lasten leikeissä. Tutkimuksen avulla halusimme etsiä vastauksia myös siihen, miten Tenavakodin päiväkodin aikuiset tukevat lasten leikkejä. Tuloluissa pyrimme peilaamaan lähdemateriaalia tutkimustulosten kanssa, jotta pystyimme analysoimaan tutkimusaineistoa mahdollisimman selkeästi ja konkreettisesti. Tutkimustulosten pohjalta meille tarjoutui mahdollisuus kehittää Tenavakodin päiväkodin lapsille ja aikuisille käytännönläheinen työväline, minkä avulla edistämme lasten osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa valintoihin vapaan leikin aikana.

Opinnäytetyölle asettamassamme tavoitteessa, onnistuimme hyvin, sillä saimme tutkimuksen myötä lasten äänen kuuluviin. Tutkimus tuotti meille monipuolisesti materiaalia havainnointien ja haastatteluiden ansiosta sekä saimme kokonaisvaltaisen kuvan lasten leikkeihin vaikuttavista tekijöistä. Tutkimustulokset tuottivat vastauksia muun muassa siihen, miten nykypäivänä 4–5-vuotiaat lapset leikkivät ja millä tavoin lasten omaehtoinen leikki pääsee toteutumaan Tenavakodin päiväkodissa. Lisäksi saimme selville lasten kokemuksia leikkien muodostumisesta ja heille mieluisista leikeistään sekä miten aikuisen rooli näyttäytyy lasten leikeissä. Lisäksi saimme selville millaisina lasten ja aikuisten sekä lasten ja lasten väliset suhteet esiintyvät.

Aikaisemmin tehdyt tutkimukset omaehtoisesta leikistä ovat painottuneet aikuisten mielipiteiden selvittämiseen. Näissä aikuisten näkökulmaan keskittyvissä tutkimuksissa lasten kokemukset eivät ole nousseet riittävästi esille. Mielestämme lasten osallisuutta käsittelevät tutkimukset ovat erityisen tärkeässä asemassa, koska esimerkiksi uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 16) painotetaan lasten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuden merkitystä. Muun muassa

näistä syistä halusimme kohdistaa tämän opinnäytetyön tutkimuksen 4–5-vuotiaiden lasten omien mielipiteiden ja kokemusten selvittämiseen.

Ensimmäinen tutkimuskysymys kuuluu seuraavasti: miten varhaiskasvatuksessa, 4–5-vuotiaiden lasten ryhmissä toteutuu omaehtoinen leikki? Tutkimusjaksolla havainnointien ja haastatteluiden tuloksena ilmeni, että lasten omaehtoiselle leikille oli päiväkodissa suotuisat olosuhteet. Päiväkoti lasten leikkiympäristönä mahdollisti monipuoliset leikkimahdollisuudet. Näimme aikuisten asenteilla olevan suuresti merkitystä siihen, miten laajaksi lasten omaehtoinen leikki pääsi muodostumaan. Lapsihaastatteluista kävi ilmi, että oli vain vähän leikkejä, mitä lapset eivät saaneet leikkiä päiväkodissa. Sen vuoksi oli hienoa huomata, että lapset saivat leikkiä lapsiryhmissä hyvin monipuolisesti valitsemiaan leikkejä, vaikka leikit eivät aina kestäneet kovin pitkään.

Tutkijoina ymmärrämme, että aikuisten tehtävänä on luoda lapsille turvallinen leikkiympäristö ja aikuisten tulee tarpeen mukaan puuttua sellaisiin leikkitalanteisiin, mitkä aiheuttavat vaaraa lasten turvallisuudelle ja hyvinvoinnille. Mielestämme lasten omaehtoisen leikin syntyyn oli lapsilla itsellään hyvät lähtökohdat, koska lapset saivat määritellä leikkiin vaikuttavia tekijöitä, kuten leikkitalan, leikkivälineet ja leikkikaverit.

Suotuisissa leikkitalanteissa korostuivat lasten aikaisempien ystävyysuhteiden olemassaolo ja samankaltaiset persoonallisuudenpiirteet. Lapset, jotka olivat ystävyntyneet jo ennen tutkimusjaksoa, olivat temperamentiltaan samankaltaisia ja heidän välilleen leikit pääsivät muodostumaan hyvin luontevasti. Nämä lapset osasivat ottaa paremmin huomioon myös toisen osapuolen mielipiteet ja näkemykset leikin edetessä. Toisin kuin lapset, jotka eivät entuudestaan tunteneet toisiaan tai olivat temperamentiltaan hyvin erilaisia. Heidän välillään leikit eivät päässeet syntymään yhtä luontevasti. Tarkoitamme sitä, että temperamenttipiirteet määrittelevät hyvin usein lasten välisiä kiinnostuksen kohteita ja sen vuoksi tuomme esiin temperamenttipiirteiden merkitystä lasten keskinäisissä suhteissa. Lisäksi havaitsimme, että temperamenttipiirteet vaikuttivat myös siihen, minkä luonteisiksi lasten leikit pääsivät syntymään ja etenemään, millaisia leikkivälineitä lapset valitsivat sekä millaisia uusia merkityksiä lapset loivat leikkivälineilleen.

Mielestämme tutkimustulokset osoittivat, että joidenkin lasten kohdalla lapset olisivat tarvinneet aikuisen tukea päästäkseen aloittamaan leikin sujuvasti. Näin ollen havaitsimme, miten erilaiset lasten väliset leikkitaidot olivat. Lapset, jotka eivät olleet niin taitavia leikkijöitä olisivat tarvinneet aikuisen virikkeitä leikin aloitusvaiheessa tai taitavamman lapsen mallioppimista. Havaitsimme tutkimusjakson aikana useamman tilanteen, missä aikuinen otti huomioon lasten yksilölliset persoonallisuuden piirteet ja sen pohjalta jakoi lapsiryhmän lapset pienryhmiin. Näissä tilanteissa korostui henkilökunnan vankka ammattitaito ja pienryhmien toimivuus.

Tulkitsimme, että lapset saivat leikkeihinsä ideoita arjen toiminnasta oman perheen kanssa, päiväkodista sekä vapaa-ajan toiminnasta. Lisäksi lasten leikeissä esiintyi lastenohjelmien ja videopelien kulku sekä hahmot. Kohtuullinen lasten ohjelmien katsominen ja videopelien käyttäminen osoittautuivat leikkejä rikastuttaviksi teki-  
jöiksi. Toisin kuin päivittäinen videopelien pelaaminen sai lapsen uppoutumaan kokonaisvaltaisesti pelin maailmaan myös päiväkodissa. Tämän seurauksena lapsi sulki muut ryhmän lapset oman leikin ulkopuolelle ja keskittyi täysin pelin maailmaan. Hyvin usein lasten leikeissä esiintyi rooli- ja sääntöleikin elementtejä, mitkä ovat tyypillisiä leikin lajeja tutkimuskohteen ikäisille lapsille.

Toinen tutkimuskysymyksemme käsitteli sitä, miten lapset kertoivat leikkien muodostumisesta ja omista leikeistään. Havainnointien ja haastatteluiden avulla saimme kokonaisvaltaisen kuvan lasten kokemuksista ja mielipiteistä leikkejä kohtaan. Havainnointitapamme oli osallistava havainnointi, mikä mielestämme auttoi siihen, että lapset ottivat meidät hyvin päiväkodissa vastaan. He kertoivat avoimesti omista leikeistään ja leikkien rakentumisesta sekä lisäksi saimme olla osa heidän leikkejään. Samanaikaisesti saimme tarjota heille lapsen tarvitsemää aikuisen läsnäoloa. Oli mukava huomata, miten avoimesti lapset suhtautuivat meihin ja ottivat meidät osaksi sosiaalista leikkiympäristöään.

Onnistuneeseen havainnointiin ja lapsihaastatteluihin vaikutti myös se, että olimme tehneet kattavat esivalmistelut ennen tutkimusjakson toteutumista. Olimme rakentaneet selkeät havainnointimatriisit, joiden avulla pystyimme kirjaamaan tekemiämme havaintoja koko tutkimusjakson ajan. Lisäksi pystyimme kohdistamaan havainnointimme oikeisiin asioihin, joita halusimme selvittää ja tutkia. Havainnointia

helpotti myös se, että olimme teemoittaneet havainnointimatriisin sellaisiin teemoihin, joiden avulla tutkittavat asiat pystyimme havaitsemaan helposti lasten leikeistä.

Lapsihaastatteluiden kannalta oli äärimmäisen tärkeää, että haastatteluiden rungon muodosti etukäteen laatimamme haastattelukysymykset. Haastattelutilanteet pyrimme luomaan mahdollisimman rauhallisiksi, jotta lapset pystyivät keskittymään siihen, mitä tutkija kysyi häneltä ja mitä hän halusi kertoa tutkijalle aiheesta. Haastattelutilanteissa otimme huomioon lasten mielenkiinnon kohteet, mitkä vaikuttivat myös haastattelutilanteiden luonteeseen. Haastattelutilanteiden myötä mietimme, että olivatko osa tutkimustuloksista täysin luotettavia, koska kaksi tutkimukseen osallistunutta lasta etsi vastauksia haastattelukysymyksiin ympärillä olevista esineistä ja asioista. Haastatteluissa korostui perheiden rooli lasten leikeissä. Haastattelutilanteessa keskustelu ajautui hyvin helposti lasten perheisiin ja vapaa-ajalla toteutuviin leikkeihin, vaikka haastattelukysymykset olimme suunnanneet päiväkodissa tapahtuviin asioihin.

Mikäli tutkimuksessa olisi käytetty vain toista tutkimusmenetelmää lapsilta saatu tieto olisi jäänyt suppeammaksi. Tutkimuksen onnistumisen kannalta oli merkittävää, että käytettävissä oli sekä lapsihaastattelun- että havainnoinnin menetelmät, jotka omalta osaltaan tukivat myös toisiaan. Havainnointi tuotti tietoa meille lapsen toiminnallisuuden välityksellä aistienvaraisesti, kun taas lapsihaastatteluiden avulla saatu tieto tuli sanallisen ja sanattoman viestinnän välityksellä. Tämä auttoi meitä saamaan kokonaisvaltaisen kuvan lasten leikkien moninaisuudesta.

Kolmas tutkimuskysymyksemme kuului seuraavasti: millainen rooli aikuisella on osana lapsen leikkiä. Tutkimusjaksolla kävi ilmi, että aikuisen asenteella on suuri merkitys siihen, miten pitkäkestoiseksi lasten leikit pääsivät muodostumaan ja miten laajassa mittakaavassa leikit pääsivät toteutumaan. Jokainen lapsiryhmän aikuinen toimi omalla tavallaan ja havaitsimme myös sen, ketkä aikuisista kykenivät tarjoamaan tukea ja virikkeitä lasten leikkeihin. Mikäli aikuinen kykeni tukemaan lasten leikkejä osallistavalla otteella, tempasi hän omalla toiminnallaan lapset mukaansa leikkitalanteeseen ja samalla hän antoi uutta suuntaa lasten leikeille.

Tutkimusjaksolla havaitsimme vain vähän aikuisen intensiivistä läsnäoloa lasten leikkitalanteissa. Tutkijoina kuitenkin ymmärrämme, että toimintakauden aloitus ja uuden lapsiryhmän muodostaminen aiheuttivat henkilökunnalle paljon työtä. Tällä on luonnollisesti suuri vaikutus myös siihen, että aikuisilla ei ollut tutkimusjaksolla riittävästi aikaa tukea lasten leikkejä niin paljon, mitä lapset olisivat tarvinneet. Kii-reisestä arjesta huolimatta aikuisten toiminnassa ilmeni ihailtavaa ammatillisuutta, missä he hallitsivat kokonaisuuden tarjoamalla lapsille turvallisen arjen ja mahdollisuuden monenlaisiin leikkimahdollisuuksiin niin sisällä kuin ulkona.

Aikuisen avoin asenne leikin monipuolisuutta kohtaan on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta mielestämme hyvin tärkeää. Myös aikuisen asenne leikkiä ja leikkivälineitä kohtaan vaikuttivat hyvin pitkälle leikin syntymiseen sekä leikkikes-toon. Tenavakodin päiväkodilla oli rakennettu osa leikkivälineistä itse. Mielestämme itsetehdyt leikkivälineet tarjosivat laaja-alaisemmin virikkeitä lasten leikeillä ja lapset pysyivät käyttämään myös mielikuvitusta monipuolisemmin. Tämä olisi yksi oiva tapa tukea jatkossakin lasten omaehtoista leikkiä. Lisäksi olisi hienoa, että lapset pääsisivät itsekin osallistumaan itsetehtyjen leikkivälineiden rakentamiseen.

Tulevaisuuden ammattilaisina haluamme tuoda esille näkökulmaa, missä aikuiset kohtaisivat lapset oman elämän asiantuntijoina ja vaikuttajina. Oman elämän asian-tuntijuudella tarkoitamme sitä, että lapset itse tietävät parhaiten, mikä kannustaa heidän leikkejään. Vaikuttamisella taas tarkoitamme sitä, että lasten tulisi saada tuoda oma mielipide esille siitä, mitä, kenen kanssa ja missä he haluavat leikkiä päiväkodin arjessa. Katja Kanninen ja Arja Sigfrids ovat kehittäneet Lapsen silmin-toimintamallin, mihin toinen opinnäytetyön tekijöistä on saanut tutustua käytännössä eräässä toisessa päiväkodissa (Kanninen & Sigfrids [viitattu 15.1.2017]).

Lapsen silmin -malli auttaa aikuisia tarkastelemaan arkea päiväkodissa lasten mit-tasuhteita. Näin ollen aikuisten tulisi ymmärtää lasten temperamenttia, muovautu-vaa persoonallisuutta sekä toimintatapoja kokonaisvaltaisesti osana heitä ympäröi-viä ihmissuhdeverkostoja. Mallissa painottuvat aikuisten taidot kohdata jokainen lapsi yksilöllisesti ja ymmärtää sitä, mitä lapset tarvitsevat juuri omassa kehitysvai-heessaan. Lapsen silmin -malli tarjoaa aikuisille käytännönläheisen lähestymistä-van, missä nousee esiin turvallisuus ja lapsilähtöisyys. Mallin kehittäjät korostavat

lapsen näkökulman huomioon ottamista sekä lapsen tarpeisiin perustuvaa kohtaamista ja arjen rakentumista lapsen mittasuhteista. Tämä työskentelytapa pyrkii herättelemään aikuisten ihmiskäsitystä ja tarpeen mukaan muuttamaan suhtautumista lapsia kohtaan, jotta aikuiset oppisivat rakentamaan arjen toimintaa lasten mittasuhteista käsin. (Kanninen & Sigfrids [viitattu 15.1.2017].)

Tutkimustulosten pohjalta halusimme kehittää Tenavakodin päiväkodille leikkitaulut, joiden avulla lapset voisivat itse toimia oman elämän asiantuntijoina ja vaikuttajina leikkien valitsemisen suhteen päiväkodissa. Linda Kinney (2010) on tehnyt tutkimuksen, missä hän on selvittänyt lasten kuuntelemisen ja puheiden kirjaamisen merkitystä. Tutkimus osoitti, että lasten aito puheen tallentaminen on hyvin tärkeää. Sen nähtiin vaikuttavan lasten ja aikuisten välisiin keskinäisiin suhteisiin sekä puheen tasoon. (Järvi 2014, 60–61.) Tähän tutkimukseen vedoten, toivomme, että leikkitaulut ja niiden ympärillä tapahtuvat lasten ja aikuisten väliset keskustelut edistäisivät lasten kuulluksi tuleamista nyt ja tulevaisuudessa. Uskomme, että opinnäytetyömme tulokset voivat olla hyödynnettävissä osana varhaiskasvatuksen kehittämistä.



## 8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme, millainen opinnäytetyön kirjoittamisprosessi on ollut kokonaisuudessaan sekä millaisia asioita opinnäytetyön tekeminen on saanut meidät miettimään. Lisäksi tuomme esille sosionomi (AMK) -osaamisen kompetensseja oman opinnäytetyömme näkökulmasta sekä miten aiheemme tutkimustyötä voitaisiin jatkaa tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut hyvin mielenkiintoinen, opettavainen ja työntäyteinen matka. Siihen on mahtunut monenlaisia tunnetiloja ja ajatuksia, mutta kaikesta huolimatta olemme oppineet paljon tieteellisestä kirjoittamisesta, laadullisen tutkimuksen toteuttamisesta lapsille sekä ennen kaikkea olemme oppineet sinnikkyyttä. Alusta alkaen ajatuksenamme oli yhdistää opinnäytetyö kanssa Valtaistavat sosiaaliryhmien menetelmät -harjoittelu, koska näimme jo suunnitteluvaiheessa työmme kulmineituvan lasten osallisuuden ja vaikuttamisen edistämiseen. Osasimme mielestämme onnistuneesti valita sellaiset tutkimusmenetelmät, jotka tukivat lapsille suunnattua tutkimusta.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioimme jokaisen valinnan kohdalla opinnäytetyöprosessin aikana, niin suunnitelmaa tehdessä, teoriaan tutustumisessa ja kirjoittamisessa sekä tutkimusjakson aikana, analysoinnin eri työvaiheissa, tuloksia tulkitessa, johtopäätöksiä laatiessa ja pohdintavaiheessa. Tutkijoina pyrimme kuvaamaan mahdollisimman tarkasti tekemiämme valintoja koko opinnäytetyöprosessin ajan sekä perustelemaan tekemiämme valintoja. (Vilkkä 2015, 197.)

Keväällä 2016 päätimme tehdä opinnäytetyön kahdestaan. Molemmat olimme käyneet edellisenä syksynä Kasvu- ja kehitysvaiheet lapsuusiässä -sektoriopinnot ja molemmilla oli tavoitteena hankkia lastentarhanopettajan pätevyys. Lastentarhanopettajaksi pätevöityminen määritteli myös opinnäytetyön aihevalintaa. Molemmilla oli kiinnostus toteuttaa tutkimus lapsille ja tutkia lasten leikkejä. Aiheen taustoitustyötä auttoi myös se, että toinen meistä oli tehnyt ammatillisen esseen alle kouluikäisten lasten leikeistä. Kevään 2016 aikana haimme tutkimuksellemme luvan

Seinäjoen kaupungilta ja teimme sopimusasiakirjat opinnäytetyön ja Valtaistavat sosiaalityön menetelmät -harjoittelun toteuttamisesta päiväkodin kanssa. Työn kirjoitusprosessia emme kuitenkaan aloittaneet ennen virallisten lupien saapumista.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa päätimme haastaa itsemme, kun valitsimme tutkimuskohteeksi 4–5-vuotiaat lapset. Olimme tutustuneet lukuisiin tutkimuksiin, jotka käsittelivät aikuisten näkemyksiä lasten kokemuksista leikeissä ja sen vuoksi halusimme muodostaa tutkimuksen sellaiseksi, jotta voimme saada vastaukset tutkimuskysymyksiin lasten itsensä kertomina sekä heidän leikkejään havainnoimalla. Tutkimusjakson toteuttaminen päiväkodilla oli hyvin mielenkiintoista, koska lapset ottivat meidät niin hyvin osaksi heidän arkeaan. Myös yhteistyö päiväkodin aikuisten kanssa oli helppoa ja saumatonta.

Opinnäytetyöprosessin alussa meillä molemmilla oli vakaa päätös siitä, että opinnäytetyön teoreettinen osuus kirjoitetaan kesän 2016 aikana. Teorian kirjoittamisprosessi alkoi alkukesästä ja meillä oli valtava määrä kirjallisuutta, verkkomateriaalia ja artikkeleita, joiden avulla tutustuimme aiheeseemme. Kesän aikana saimme kirjoitettua teoriaosuuden varsin kattavasti, johon teimme lisäyksiä syksyn aikana. Lisäksi laadimme havainnointimatriisit ja haastattelukysymykset ennen tutkimusjaksoa. Haastattelukysymyksiä laatiessa kiinnitimme huomiota siihen, että 4–5-vuotiaiden lasten on helppo ymmärtää, mitä halusimme heiltä saada selville kysymysten avulla. Halusimme varmistaa haastattelukysymysten toimivuuden ja sen vuoksi testasimme niitä kahdella 4-vuotiaalle lapsella.

Yhteistyötahona toimivan päiväkodin auettua kesäloman jälkeen, kävimme elokuun alussa sopimassa päiväkodin henkilökunnan kanssa tutkimuksen toteuttamiseen liittyvistä asioista. Samalla sovimme yhdessä heidän kanssaan ajankohdan, milloin toteutimme tutkimuksen. Yhdessä päätimme, että olemme tekemässä tutkimusta päiväkodilla viikon ajan. Tutkimusjaksoon halusimme valmistautua huolellisesti, jotta pystyimme saamaan mahdollisimman paljon tietoa lapsilta itseltään. Toki havainnoimme myös aikuisten ja lasten välistä toimintaa, mutta lapset olivat tutkimuksemme keskiössä.

Ensimmäisenä päivänä olemassaolomme päiväkodilla tuntui lähes epätodelliselta ja mietimme, saammeko lapsista irti riittävästi tietoa tutkimusta ajatellen. Viikon mittaan kuitenkin epäilyksemme katosivat ja huomasimme, miten hyvin lapset ottivat meidät vastaan ja pääsimme mukaan heidän leikkeihinsä. Tutkimuksen myötä opimme sietämään epävarmuutta, koska aina emme voineet olla täysin varmoja siitä, olivatko lapset tietyllä hetkellä valmiita keskustelemaan leikeistä, leikkivälineitä ja aikuisten toiminnasta leikeissä.

Tunsimme itsemme lähes etuoikeutetuiksi, kun lapset kertoivat meille salaisimpia juttujaan koskien leikkejä ja heidän elämäänsä päiväkodin ulkopuolella. Tuo viikko päiväkodissa oli erittäin silmiä avaava ja saimme valtavasti tietoa lasten päivittäisistä toiminnoista ja ajatuksista niiden suhteen. Jokaisen haastattelu- ja havainnointipäivän jälkeen kirjoitimme suoraan nauhoitetut haastattelut ylös, koska näin saimme kaiken haastattelutilanteesta kirjattua muistiin. Tunnetilat, ilmeet ja eleet olivat myös mielestämme hyvin tärkeitä tekijöitä tuomaan ilmi lasten mielipiteitä ja täydentämään haastatteluilla ja havainnoinneilla tuotettuja aineistoja.

Tutkimuksen toteuttamisen jälkeen opinnäytetyö jatkui tutkimustulosten analysoinnilla ja teoria-aineiston yhdistämisellä. Mielestämme oli hyvin mielenkiintoista nähdä, miten opinnäytetyömme alkoi hiljalleen muodostua. Työtämme monipuolistivat valokuvat lasten leikeistä sekä aineistoesimerkit. Tuloslukujen kirjoittamisen ja teorian yhdistämisen vaiheet olivat hyvin palkitsevia, koska tämän vaiheen myötä opinnäytetyö alkoi rakentua entistä eheämmäksi. Lisäksi tuloslukujen kirjoittamisen myötä meille vahvistui tunne siitä, että saimme lasten äänen todellakin kuuluvaksi opinnäytetyön tutkimuksen myötä.

Sosionomeilla (AMK) on hyvin laaja-alaista osaamista, jota tarvitsemme muun muassa päiväkodissa eri-ikäisten lasten kanssa työskennellessä. Sosionomi (AMK) -osaamisen kompetenssit muodostuvat kuudesta eri osa-alueesta, joita ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskunta osaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016.)

Lapsen osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistäminen sekä tasa-arvon ylläpitäminen ovat mielestämme tärkeää ottaa huomioon lasten keskuudessa. Sosionomin tulee osata tukea lapsia sellaisilla toimintatavoilla, jotta heidän mielipiteensä tulisivat esille päiväkodin arjessa. Meidän ammattilaisten yksi osaamisen tärkeimmistä tehtävistä on kokonaisuusien hallitseminen. Mielestämme meidän tulee ymmärtää, että päiväkodissa olevat lapset ovat osa heidän omaa perhettään. Sen vuoksi meidän tehtävänä on tukea myös lasten vanhempia kasvatustehtävässään. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien sosionomien on onnen kaikkea tärkeää tuntea toimintaa ohjaavia säädöksiä ja lakeja, jotta he kykenevät toteuttamaan laadukasta varhaiskasvatusta sekä vastaamaan muuttuviin yhteiskunnan tarpeisiin.

Sosiaalialan ammattilaisten yksi tärkeimmistä tehtävistä tulevaisuudessa on tuoda esille lasten näkemykset ja mielipiteet sekä ottaa ne huomioon varhaiskasvatuksen toimintaa suunnitellessa, toteuttaessa sekä kehittäessä. Laaja-alaisen koulutuksen ansiosta sosionomeilla on hyvät sosiaaliset valmiudet, joiden avulla meidän tulee tukea lasten osallisuutta päiväkodissa esimerkiksi omaehtoisen leikin avulla. Lisäksi meidän tehtävänä on rakentaa varhaiskasvatuksen toimintaympäristö sellaiseksi, mikä tukee lasten yksilöllisiä tarpeita ottaen huomioon lasten väliset temperamentit. Lapsitutkimukset ovat tärkeä osa tulevaisuutta ja toivomme, että lasten vaikuttamisen mahdollisuuksia edistettäisiin entistä enemmän. Mielestämme lasten tulisi saada valita leikit, leikkiilat ja leikkikaverit itse vapaan leikin aikana. Niiden valitsemisen vaikutuksia lasten kehityksen kannalta tulisi tutkia tulevaisuudessa. Mielestämme jatkossa olisi kiinnostavaa tehdä jatkotutkimus siitä, miten lasten leikkiä koskevat vaikuttamisen mahdollisuudet edistävät heidän kykyjään tehdä omaa toimintaa koskevia päätöksiä ja valintoja myöhemmässä vaiheessa elämää.

## LÄHTEET

- Airaksinen, R., Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P. & Kastu, R. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.
- Airas, C. & Brummer, K. 2002. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 163-183.
- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa. Teoksessa: J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145-162.
- Antola, T. & Pohjola, J. 2006. Innovatiivisuuden johtaminen. Helsinki: Edita.
- Bruce, T. 2004. Virittäytymisaika virittää vapaasti virtaavaan leikkiin. [Verkojulkaisu.] Teoksessa: Lastentarhaopettajaliitto ry (toim.) Leikin aika. [Viitattu 8.6.2016.] Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry, 12-13. Saatavana: <https://www.google.fi/#q=leikin+aika>
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia: Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14. uud.p. Helsinki: WSOY.
- Esiopetussuunnitelman perusteet 2014. 3 uud.p. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Oph. [Viitattu 25.6.2016]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/163781\\_esiopetuksen\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2014.pdf](http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf)
- Gjerstad, E. 2015. Kuka on kukkulan kuningas: lasten ja aikuisten valtasuhteet kasvun tukena. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa: A. Helenius ja R. Korhonen (toim.) Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja kehitykseen. Helsinki: Sanoma pro. 57-68.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: Sanoma pro.
- Helenius, A. & Lummelahdi, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hintikka, M. 2009. Leikki, lapsuuden tärkein asia. Teoksessa: T. Jantunen ja R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi: Leikin kulta-aika. Helsinki: Sanoma pro, 140-163.

- Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen L. 2004. Leikistä totta: omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud.p. Helsinki: Tammi.
- Hopearuoho-Saajala, K. & Keskinen, S. 1998. Tyttöjen ja poikien ystävyysuhteet sosiaalisen sukupuolen rakentajina. Teoksessa: S. Keskinen ja K. Lehtonen (toim.) Tytöt ja pojat samanlaisia ja erilaisia. Turku: Turun Yliopisto, 58-71.
- Huizinga, J. 1984. Leikkivä ihminen. Yritys kulttuurin leikkiaineuksen määrittelymiseksi. Porvoo: WSOY.
- Hännikäinen, R. 2003. Leikki: Ilmiö ja käsite. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Janatuinen, P. 2015 Lapsen omaehtoinen leikki- Lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu. -työ. Julkaisematon. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/46188/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201506032178.pdf?sequence=1>
- Joensuu, L. 2011. Pistetäänkö leikiksi. Kotiliesi. 89 (6). 84-86.
- Järvi, H. 2014. Valtaistavan sosiaalityön käsite ja käytännöt: ”mikä työssäni nyt niin valtaisti ja ketä”. Teoksessa: T. Toikko (toim.) Sosiaalityön menetelmien jäljillä. Seinäjoki: Anja Mäntylän rahasto.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.
- Kalliala, M. 2003. Korvaamaton leikki. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 184-209.
- Kalliala, M. 2004. Mikä on leikkiä. [Verkojulkaisu.] Teoksessa: Lastentarhaopettajaliitto ry (toim.) Leikin aika. [Viitattu 8.6.2016.] Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry, 4-6. Saatavana: <https://www.google.fi/#q=leikin+aika>
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Gaudeamus.

- Kanninen, K. & Sigfrids, A. Lapsen silmin -med barnaögon. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 15.1.2017]. Saatavana: [http://www.akat.fi/Akat/Lapsen\\_silmin.html](http://www.akat.fi/Akat/Lapsen_silmin.html)
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut: turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle: Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L., Räikkönen, K. & Puttonen, S. Onko luonto oikeudenmukainen: synnynnäinen temperamentti ja stressinsietokyky. 2001. [Verkkootikeli]. [Viitattu 23.10.2016]. Saatavana: <http://www.tieteessatapahtuu.fi/011/luonto.htm>
- Kinney, L. 2005. Beyond listening: Children´s perspectives on early childhood services. Bristol: Policy Press.
- Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Komi, T. 2014. Leikki kehittää aivoja. Lastentarha 77 (1), 12-15.
- Kotikuusi, K. 2013. Lapsen omaehtoisen leikin toteutuminen päiväkodissa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu sosiaalialan koulutusohjelma/kasvatus- ja perhe-työ. [verkkajulkaisu]. [Viitattu 27.6.2016]. Saatavana: [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57196/Kotikuusi\\_Katja.pdf?sequence=1](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57196/Kotikuusi_Katja.pdf?sequence=1)
- Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt: eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologiaa: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- L 21.08.1991/60. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.
- L 21.08.1991/60, 5 artikla. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.

- L 21.08.1991/60, 31 artikla. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.
- Lampikoski, K. & Lampikoski, T. 2004. Kehitä ideasi innovaatioksi. Helsinki: WSOY.
- Lapsilähtöisyys-Medialeikki. [PDF-verkkajulkaisu]. [Viitattu 30.10.2016]. Saatavana: <http://www.medialeikki.fi/periaatteet/lapsilahtoisuus.pdf>
- Leikin aika. 2004. [Verkkajulkaisu.]. [Viitattu 8.6.2016.] Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry. Saatavana: <https://www.google.fi/#q=leikin+aika>
- Likitalo-Lehtinen, O. 1998. Ovatko pojat kasvatuksen ongelma – kasvattajien käsityksiä. Teoksessa: S. Keskinen ja K. Lehtonen (toim.) Tytöt ja pojat -samanlaisia ja erilaisia. Turku: Turun yliopisto, 7-56.
- Luhtavaara, A-J. 2016. Miss laaja aukee osaaminen. Lastentarha. 79 (1). 25.
- Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niikko, A. 2008. Perustoimintojen pedagogiikka. Varhaiskasvatuksessa hoidolla on monta tehtävää –lasta hoidetaan, opastetaan ja rakastetaan. Teoksessa: A. Helenius & R. Korhonen (toim.) Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY. 69-78.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H. Lyytinen, P., Pulkkinen. L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Palaiologou, I. 2012. Child observation for early years. [Verkkajulkaisu] Learning Matters. [Viitattu 22.6.2016]. Saatavana: [https://books.google.fi/books?id=AnHjMZFmXjwC&lpg=PP1&ots=Dyn91DUJa2&dq=palaiologou 2012 child observation for the early years school&lr&hl=fi&pg=PP1 - v=onepage&q=palaiologou 2012 child observation for the early years schol](https://books.google.fi/books?id=AnHjMZFmXjwC&lpg=PP1&ots=Dyn91DUJa2&dq=palaiologou+2012+child+observation+for+the+early+years+school&lr&hl=fi&pg=PP1-v=onepage&q=palaiologou+2012+child+observation+for+the+early+years+schol)
- Piers, M. W. & Landau, M.1982. Leikin lahja ja sen merkitys lapsen kehitykselle. Keuruu: Otava.
- Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2.uud.p. Jyväskylä: PS-kustannus.



- Reunamo, J. & Kivistö, M. 2014. Roolileikki ja draamakasvatus. Teoksessa: J. Reunamo (toim) Varhaiskasvatuksen kehittäminen: Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. 48-65.
- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen ja A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveys ja hyvinvoinninlaitos (THL),10-15.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Seinäjoen kaupunki. 2016. Tenavakoti. [Verkkosivut]. [Viitattu 30.6.2016]. Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/varhaiskasvatuspalvelut/hoitopaikkojenesittely/jouppi-katajalaaksonalue/tenavakoti.html>
- Siljamäki, T. 2011. Katoaako leikki. Lastentarha. 74 (5). 27.
- Silvén, M & Kouvo, A. Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa: A.R. Lahikainen, R-L. Punamäki, & T. Tamminen (toim) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 98-116.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2016. Esitys sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseista. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 7.1.2017]. Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Toikko, T. & Rantanen, T. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 11. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Van Hoorn, J., Monighan-Nourot, P., Scales, B. & Rodrigues-Alward, K. 2007. Play at the center of the curriculum. 4th. edition. England: Pearson new international edition.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos. 2016. Helsinki: Opetushallitus.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 15.1.2017]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/179349\\_varhaiskasvatussuunnitelman\\_perusteet\\_2016.pdf](http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf)

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta: näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten Keskus.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4.uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Zigler, F. E & Bishop-Josef, J. S. 2006. The Cognitive Child Versus the Whole Child: Lessons From 40 Years of Head Start. In: D. G. Singer, R. M. Golinkoff and K. Hirsh-Pasek (ed.) Play=learning. How play Motivates and Social- Emotional Growth. New York: Oxford university press, 15-35.

## **LIITTEET**

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Haastattelu- ja havainnointilupahakemus

Liite 3. Havainnointimatriisi

Liite 4. Haastattelurunko

## LIITE 1 Tutkimuslupa



SEINÄJOKI

PÄÄTÖS / varhaiskasvatusjohtaja

Päivämäärä 04.04.2016 Pykälä 70/2016

Asia	<p>Tutkimuslupa / Lähdemäki Riikka ja Viitala Susanna</p> <p>Riikka Lähdemäki ja Susanna Viitala opiskelevat Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen aihe: Lapsen omaehtoinen leikki varhaiskasvatuksessa</p> <p>Tarkoituksena on selvittää lasten näkökulmasta toteutuuko omaehtoinen, pitkäkestoinen leikki varhaiskasvatuksessa. Antavatko varhaiskasvattajat liian tiukat ehdot leikille vai voivatko lapset itse vaikuttaa siihen, miten ja missä leikki toteutuu. Tutkimus suoritetaan Tenavakodissa haastattelujen ja havainnointien avulla. Tavoitteena on asettaa tutkimuskysymykset sellaiseen muotoon, jotka voisivat herätellä lasta huomaamaan itsessään olevat vahvuudet ja mahdollisuudet. Tutkimuksen tavoitteena on kehittää motivoiva toimintamalli varhaiskasvattajille, joka motivoi lapsia omaehtoisen leikin äärelle.</p> <p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 29.5.2017 mennessä.</p>		
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan edellyttäen, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista</li> <li>- tutkimuksessa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta</li> <li>- tutkimuksessa yksittäiset henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa</li> <li>- yksi kappale valmiista tutkimuksesta luovutetaan maksutta varhaiskasvatukselle</li> <li>- tutkijat antavat luvan julkaista tutkimuksensa sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla</li> <li>- tutkijat sitoutuvat esittelemään tutkimuksensa</li> <li>- myönnetystä tutkimusluvasta huolimatta päiväkodinjohtaja päättää itsenäisesti, onko heillä mahdollisuus osallistua tutkimukseen</li> </ul>		
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, <a href="mailto:aija-marita.nasanen@seinajoki.fi">aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</a></p>		
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>		
Julkisesti nähtävänä	<p>Varhaiskasvatustoimisto 11.4.2016</p>		
Tiedoksianto	<p>Kenelle</p> <p>Riikka Lähdemäki, Susanna Viitala, aluejohtajat, Maria-Elina Luoma, Maija Harjunpää, Merja Suolahti</p>	<p>Päivämäärä</p> <p>4.4.2016</p>	
	<p>Miten</p> <p><input type="checkbox"/> Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan</p> <p><input type="checkbox"/> Luovutettu</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Lähetetty sähköpostissa</p> <p>Tarja Siik, toimistos sihteeri</p>	<p><input type="checkbox"/> Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä</p> <p>Vastaanottajan allekirjoitus</p>	<p><input type="checkbox"/> Lähetetty sisäisessä postissa</p>

## LIITE 2 Havainnointi- ja haastattelulupahakemus

Hyvät lasten vanhemmat,

Seinäjoella 6.8.2016

Opiskelemme Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Olemme tekemässä opin-  
näytetyötä, jonka aiheena on 4-5-vuotiaiden lasten omaehtoinen leikki varhaiskasvatuk-  
sessa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millainen suhde nykypäivän lapsilla on leik-  
kiin ja miten he itse kokevat sen.

Tutkimuksen teemme yhteistyössä Tenavakodin päiväkodin kanssa. Tutkimusta varten  
tarvitsemme 10 lasta havainnoitavaksi ja haastateltavaksi. Toteutamme havainnoinnit ja  
teemahaastattelut elokuun 2016 aikana. Seinäjoen kaupunki on myöntänyt meille tutki-  
musluvan huhtikuussa 2016. **Pyydämme saada teidän vanhempien lupaa havainnoida  
ja haastatella lastanne.** Palauta havainnointi- ja haastattelulupa (sivu 2) allekirjoitettuna  
**12.8.2016 mennessä ryhmän aikuiselle.**

Käsitlemme havainnointi- ja haastatteluaineistoja luottamuksellisesti ja lasten nimet eivät  
tule esiin opinnäytetyössämme. Havainnoinneista ja haastatteluista saatu aineisto säilyte-  
tään asianmukaisesti. Mikäli teille tulee tutkimukseemme liittyen kysyttävää, voitte olla yh-  
teydessä meihin sähköpostitse.

[Riikka.lahdemaki@seamk.fi](mailto:Riikka.lahdemaki@seamk.fi)

[Susanna.viitala@seamk.fi](mailto:Susanna.viitala@seamk.fi)

Ystävällisin terveisin

Riikka Lähdemäki ja Susanna Viitala

**HAVAINNOINTI- JA HAASTATTELULUPA**

Lapsen nimi: \_\_\_\_\_

Anna luvan havainnoida ja haastatella lastani Riikka Lähdemäelle ja Susanna Viitalalle  
Tenavakodin päiväkodissa:

Kyllä \_\_\_\_ Ei \_\_\_\_

Seinäjoella \_\_\_\_ / \_\_\_\_ 2016

Huoltajan nimi ja allekirjoitus:

\_\_\_\_\_

**LIITE 3 Havainnointimatriisi**

## HAVAINNOINTIMATRIISI

Mitä leikkejä lapset leikkivät? pelejä/leikki/leikin kesto	Miten lapset leikkivät? yksilö/pari/ryhmä/sukupuoli	Mikä on aikuisen rooli leikissä? mahdollistaja/hidastaja	Muuta

## **LIITE 4 Haastattelurunko**

### **HAASTATTELUN RUNKO TEEMOITTAIN**

#### **Leikit:**

1. Mitä haluat leikkiä?
2. Millaisia leikkejä leikit?
3. Kenen kanssa leikit?
4. Mikäli lapsi leikkii yksin, täydentävä kysymys: Minkä takia leikit yksin?
5. Millaisia leikkejä leikit päiväkodissa?

#### **Leikkivälineet:**

6. Millaisilla leluilla leikit?
7. Mikä on mielestäsi paras lelu?
8. Mikä tekee siitä parhaan?

#### **Aikuiset:**

9. Millaisia leikkejä aikuinen antaa sinun leikkiä?
10. Millaisia leikkejä et saa leikkiä?
11. Miten aikuiset leikkivät kanssasi?